

Els greuges de cori
a la Catalunya del segle XVI

Tesi per a la col·lació del grau de doctor en Dret
presentada pel llicenciat Oriol OLEART i PIQUET,
dirigida pel Catedràtic d'Universitat
i Professor Emèrit de la UAB Dr. Joaquín Cerdà Ruiz-Pons

Facultat de Dret, Universit. de Barcelona

Curs acadèmic 1991-1992

El marc legal (I) (1)

El marc normatiu que dissenyen per a la satisfacció dels greuges les disposicions promulgades per la cort general de Catalunya roman prou allunyat del que una aproximació apriorística podria fer pensar. Així, podria semblar que hom hauria d'esperar de trobar la majoria de disposicions que afecten els greuges en les diferents compilacions de les *Constitutions y altres drets de Catalunya*, les quals recullen, escassament, mitja dotzena de capítols que hi facin referència. En canvi, la vera regulació, el marc efectiu de cada sessió de cort, que és contingut bàsicament en un capítol de cort i en una suplicació (2) que es fa al monarca, són els que marquen, a l'hora de la veritat, l'àmbit d'actuació del cas concret en qüestió. Aquesta aparent paradoxa ens permet, doncs, d'establir una primera diferenciació entre: (A) el marc legal compilat i (B) el marc legal no compilat.

Hom podria pensar que aquesta distinció és relativament irrellevant atesa la creença, força estesa, que no es compilaria allò que no s'havia d'aplicar més enllà del període que hi havia entre una cort i una altra

---

1 V., com a punt de referència respecte a les disposicions aprovades per la cort, GAY RIBERA, "Eficiencia de los reyes ...", p. 257 ss.; i IGLESIA FERRERAS, *La creación ...*, 3, p. 382 ss.

2 Més la resposta que hi dona -també amb categoria d'acte de cort-.

(3). Si bé cal admetre que sol succeir així, no obliden tampoc que en les *CAPC* hi ha diverses constitucions i capítols que han tingut vigència temporal (4). No obliden tampoc -bo i salvant-ne les distàncies- que, en un altre nivell, però, ja hi ha compilada una mostra d'una petició al rei (5).

Endemés, hem de recordar que hi ha alguna norma que no al·ludeix directament a greuges però que assenta determinats principis de finalitat coincident. Tal fóra el cas de la constitució *Ordenam, e statum, que si mal feyt*, d'Alfons II en la cort de Montsó de 1289 (6); i *Tota mala feta*, de Jaume II en la primera cort de Barcelona de 1291 (7).

3 P. ex., el capítol referent als greuges de la cort de Tortosa i Barcelona de 1421-1423, que comenta NIENES, *Apparatus super ...*, II, col. 10, cap. XXXIII (f. 483-486) ha de cercar-se en *RME, Cortes ...*, XIII, p. 366 ss., 374 ss.

4 P. ex., *SCASC*, III,6,2,1 (f. 47); *SCASC*, III,6,2,1 (f. 61), la constitució de 1542 sobre els testaments en llengua vulgar.

5 V. *CAPC*, la més tènida i primerenca de en *SCASC*, III,1,7,1 (9-10); *SCASC*, III,1,7,1 (f. 11-12); la que ja comença a despuntar de en *SCASC*, III,1,7,3 (f. 10-12); *SCASC*, III,1,7,3 (f. 12-15).

6 N'és el capítol 21; en *SCASC*, I,8,1,3 (f. 400). És en el títol "*De violentis, u restitutio de depullatis*"; estableix que si es fa mal feyt a algun cavaller o home seu, o a home d'englésia, o de ciutat o vila, per homes nostres (i.e., del rei) sense coneguda de dret, que els sigui restituit. Garanteix doncs que els excessos descrits no hauran de ser suportats pels seus súbdits.

7 N'és el capítol 31; en *SCASC*, I,9,15,4 (f. 433). És en el títol "*De injúrias, y dany, dany*"; estableix que qualsevol mala feta que es faci, des de llavors, per algun dels oficials reials o pels seus homes, sigui a cavallers, clergues, ciutadans i homes de viles, o als seus béns, que els siguin restituides pels autoritats. És en la mateixa línia que el text de la nota precedent.

(A) El marc legal compilat

Situar en perspectiva les normes que regulen la satisfacció dels greuges requereix una doble consideració prèvia: de primer, a propòsit de les fonts; de segon, a propòsit de les normes.

Consideracions sobre les fonts

Les disposicions bàsiques per què es regia el Principat de Catalunya -essencialment les constitucions emmarcades en el sistema jurídic del *ius commune*- són conegudes, principalment, per les diferents edicions de les compilacions que se'n feren. Amb tot, i malgrat la pràctica habitual ⁽⁸⁾, segons els anys, disposem de distintes manifestacions on s'han conservat les fonts documentals (els processos de cort, els quaderns de cort o els quaderns estampats).

En la mesura que les constitucions són vinculades estretament a la cort en què són promulgades, habitualment solen ser conegudes i conservades gràcies als *quaderns de cort*, sia en pergamins manuscrits ⁽⁹⁾, o

⁸ Sol consistir a recórrer obsessivament només als materials que han arribat a ser incorporats en els volums de les diferents edicions de les CAC, esp. de la de 1704, més accessible per les dues reedicions anastàtiques que se n'han fet [v. sobre aquest punt les consideracions que faig en la ressenya que vaig publicar en *Revista de Llengua i Dret*, 6 (des 1985), p. 235, n. 18].

⁹ A més a més de la còpia de les constitucions i dels capítols que hi sol haver en cada procés de cort, a l'ACA, al fons Generalitat -fons de pergamins i sèrie G-, es custodien els originals de les constitucions des del temps de Ferran d'Antequera (que es corresponen amb els registres de cancelleria de la sèrie

estampats -en paper- ⁽¹⁰⁾, des del rei Ferran el Catòlic, a la cort de 1481 ⁽¹¹⁾, sia, sovint, inclosos en els mateixos volums dels processos.

Cal tenir present, però, que les normes que han passat a formar part de les diferents edicions de les *Constitutions y altres drets de Catalunya* han rebut, des d'un punt de vista tècnic no gens menyspreable, una nova força i valor en tornar a ser promulgat el text en el moment d'atorgar valor legal a la compilació realitzada ⁽¹²⁾; però això no ens ha de fer oblidar una doble consideració:

(a) La diferència essencial i última que hi ha entre les impressions de 1588-89 i de 1704, es reconduïx, tècnicament, a l'addició de les constitucions aprovades en les reunions de cort de 1599 i de 1701-02 -col·locades

Curia). Vegeu-ne els detalls en l'inventari de dit arxiu corresponent als "Originals de les constitucions i capítols de cort" elaborat per Jaume Riera i Sans.

¹⁰ V., p. ex., HROCH, "Tabla de las stampaciones de las Constituciones y otros drets de Catalunya, y de los Costumbres y ordenaciones de sus diversos parages", *RJC* (1907), p. 505-520, 591-599, *RJC* (1908), p. 131-135 [les quals es corresponen amb les p. 25-52 del llibre homònim].

¹¹ Segons és comunament acceptat, p. ex., des de H. ASUILA (*Catálogo de obras ...*, p. 342, § 1290; -en els núms. següents hi ha la descripció de les impressions, nombrosíssimes, dels quaderns que corresponen a les corts posteriors-) fins a HROCH ("Tabla de las stampaciones ...", *RJC* (1907), p. 505-506 [es corresponen amb les p. 25-36 del llibre homònim]).

¹² V. IGLESIA FUERTES, *La cruzada ...*, 3, p. 680-687 (esp. p. 683-684). Cal no bandejar la hipòtesi que els possibles canvis o modificacions que es puguin observar en les compilacions siguin volguts.

"sota congrus títols"- en el primer volum (sense arribar a modificar ni el segon ni el tercer) (13).

(b) No és sobrer de recordar que, a hores d'ara, encara no dispensem de cap estudi global comparatiu de la correlació existent entre les normes aprovades en les reunions de cort general i les normes compilades (14).

D'acord amb l'estat actual de les investigacions, es coneixen tres edicions estampades de volums compiladors (15) provinents d'una tradició de força exemplars manuscrits (16) que arrenquen de la iniciativa que es prengué durant el regnat de Ferran d'Antequera (17); la

---

13 Vegu, respecte a la relació entre les edicions, IGLESIA FERRERIAS, "Saberes traslaticios".

14 Aquest és un vell projecte, l'entusiasme pel qual és compartit pel director, de l'autor de la present tesi doctoral.

15 Corresponen als anys 1695, 1595-99 i 1704. Vegu més endavant.

16 V., p. ex., la llista que n'ofereix, tant de la sèrie "llatina" com de la "catalana", FORT RIUS, "Estudi introductor", p. XLIII-LXI. V., també, més endavant.

17 V. la constitució de la cort de Barcelona de 1612-1613 (parcialment en JCASC, I, preamí, cap. 1, f. 1; JCASC, I, preamí, cap. 1, f. 1; el text complet és en un pergami: ACA, G.c.d. 147; i també en ACA, CR, *Procesos de cort*, 25, f. 217-219v; ACA, C, 934/1, f. 206-208; ACA, C, 934/2, f. 174-174v; i en *RAH*, Cortes ..., XI, p. 281-283; encara, en JCASC, v. 1, llibre 1, títol "De explicar constituciones", f. xxxvii^o (p. 134-136) en virtut de la qual s'ordena que es compilin i que es traduïssin al català els Usatges i les Constitucions de Catalunya. V. també la provisió reial, expedida el 14-set-1613, durant el setge de Balaguer (pergami de l'ACA, G.c.d. 148; també recollit en el registre ACA, CR, 2421, f. 64v-65), segons la qual el senyor senyor els juristes Jaume Callis, Bernart Pere i Pere Regascol com a instigadors, de dues llistes que se li presentaven per part de Marc Villalba, Balma Castellibichal i el mateix Pere, envists de la cort general per a realitzar dita tasca.

qual es conformà amb la materialització en el primer suport manuscrit, resultat de la tasca encomanada durant el lapse de temps transcorregut, ja en època del rei Alfons el Magnànim, devers 1422. Amb tot, el primer suport imprès -amb caràcter excepcional- de tots els textos legals correspon al ja esmentat quadern de la cort de 1481 ⁽¹⁸⁾, que vindria a representar, segons sembla, l'inici d'allò que podríem denominar, amb perspectiva, un moviment d'estampacions, datat des d'aleshores, el qual acabaria abraçant també els capítols del redreç; i, a un altre nivell, la compilació de les constitucions datada el 1495.

El procés d'elaboració de les compilacions compta amb l'article -avui ja clàssic- publicat el 1910 per ABADAL / RUBIÓ ⁽¹⁹⁾, que estudia els passos que portaren a la formació de la compilació en volums manuscrits: la petició dels estaments al monarca, la decisió del rei, la participació dels diversos juristes (Callís, Fere, Sant Dionís, Basset), les fases de confecció de l'obra, etc.

L'aportació més recent referida a aquesta qüestió és l'estudi de J. M. FONT RIUS, introductor de la reedició

---

¹⁸ Com se sap, a més, aquesta reunió és la primera que va quedar perdent de ser editada dintre de la col·lecció d'actes de la RAN. N'hi ha una tesi de llicenciatura inédita: DIEZ-CASCO, *Las Cortes de Barcelona, 1480-81*, Universitat de Barcelona, 1986.

¹⁹ Suma d'ABADAL i de VINYALS / Jordi RUBIÓ i SALANER, "Notes sobre la formació de les compilacions de «Constitucions y altres Breus de Catalunya» i de «Capítols de Cort referents al General»", en *Estudis Universitaris Catalans*, IV (1910), p. 409-445 [v. també la bibliografia].

anastàtica (20) de la compilació primerament estampada (21), el qual segueix aquell treball en les línies mestres i n'aprofundeix algun aspecte. Ultra resseguir els passos propis del procés d'elaboració (22) i dels juristes que hi participen (23), s'ocupa especialment d'analitzar els textos (24) que suposen "... la projecció manuscrita o codicològica de la reforma legal escomesa en la Cort de 1413" (25), començant pels que s'han conservat a l'ACA, corresponents als exemplars provinents de l'Arxiu Reial i

---

20 *Constituciones de Catalunya. Incunable de 1495, Estudi introductorio: Dr. Josep N. Font i Rius, p. IX-CCXVII.*

21 V. més endavant la referència de l'aportació de Font Rius. Amb tot, però, ja se'n detecta la tradició, quant a aquesta darrera, en (el text d'una referència que doc a Josep N. GAY AÑELARA, *Boquetejo ...*, f. -3 i -3v del final, quan diu: "... según parece [la de 1413-1412] no se publicó. Pero posteriormente durante el reinado de Fernando II de Aragón se imprimió la dicha recopilación añadiendo las leyes que se habían promulgado hasta entonces y algunas costumbres generales de Cataluña".

i no deixa de notar que amb la impressió del segon volum era una edició de "bastante lujo para aquel tiempo". Edició que no es exempte de peculiaritats, endavant de la manca de promulgació oficial, com ara el fet que hi ha exemplars amb colofó i exemplars sense; que hi ha exemplars amb plec de lliura i de paper diferent; etc. Consta (s.v. "Umstöße") en el *Catálogo general de incunables en bibliotecas españolas*, II, p. 316, amb el n.º. 5064.

22 FONT RIUS, "Estudi introductorio", p. XVII-XX i XXVI-XXXII.

23 FONT RIUS, "Estudi introductorio", p. XX-XXVI.

24 FONT RIUS, "Estudi introductorio", p. XXXIII-XL.

25 FONT RIUS, "Estudi introductorio", p. XXXIII

de l'Arxiu de la Diputació (26), i continuant amb els exemplars conservats en d'altres corporacions (27).

Pei que fa als manuscrits conservats a l'ACA, cal remarcar que l'esforçada anàlisi de FONT RIUS, alhora que el seu intent d'identificació i d'atribució d'originals (dins de les sèries llatina i catalana), ha de ser matissada amb una informació nova de caràcter arxivístic i diplomàtic: l'exemplar fins ara *suposadament* pertanyent al fons que prové de la Diputació del General ha de ser - i sembla que necessàriament!- el provinent de l'Arxiu Reial; sobretot si tenim en compte que el volum atribuït -per l'inventari de l'ACA i per RUBIÓ / ABADAL (28)- a la Diputació compta amb anotacions manuscrites de Pere Niquel Carbonell i de Diego García (pare), els quals, com se sap, foren arxivers del rei. Per tant, cal pensar que l'exemplar que realment falta, malgrat el bail (que suposen) de les guardes de pergamí -certament distorsionador per a una veritable i honrada aproximació

---

26 FONT RIUS, "Estudi introductorí", p. XXXIII-XXXVI.

27 FONT RIUS, "Estudi introductorí", p. XXXVI-XXXVIII. No he sabut trobar que l'introductor assigni que hagi consultat i fet servir el ms. (sobre paper, i a dues tintes) que es conserva a l'HEB, Consell de Cent (Carta), L/1-22, intercalat en la sèrie de processos de carta, entre els dels anys 1610 i 1616. Val a dir que probablement és fora del lloc que li donria correspondre (cal pensar que hauria deoure ésser devers 1622), i tindria força sentit que fos la còpia que es's quedà la ciutat.

28 I també, de clar, per FONT RIUS. V., sobretot, el seu "Estudi introductorí ...", p. XXXII'-XXXVI; esp. el quadre sequentíic de la p. XXXIV.

de l'investigador al document ⁽²⁹⁾- que s'ha produït ⁽³⁰⁾, fortuïtament o no, no és doncs el de l'Arxiu Reial, sinó que és el que pertany a la Diputació del General ⁽³¹⁾.

Aquestes consideracions ens han de servir com un avís, indicador i advertidor de la possible -i molt probable- complexitat amb què podem topar tot manejant obres fins ara considerades tan clàssiques i tan sòlides com alguns volums manuscrits o alguns d'incunables, i ens han de fer adoptar, conseqüentment, una actitud si més no cautelosa en tot allò que faci referència a les dites fonts, en aquest cas, legals.

Superat el període de gestació, a partir de la consolidació del volum com una obra unitària la qual canalitzaria les normes que gradualment vindrien a engruixir el cos normatiu del Principat, les CADC passen a adoptar una vida pròpia com a tal cos legal.

---

²⁹ Distorsió deguda, de ben segur, al fet que la guarda té una signatura antiga de la Diputació, i una anotació, més moderna, que diu que hi pertany. Encara més, el volum paral·lel il·lustrat de l'Arxiu Reial quan fa referències al text català, resulta que coincideixen amb la foliació d'aquest.

³⁰ És difícil de saber quan o des de quan. Nom pot prendre com a referència (inicial?) el treball d'ABADAL / RUBIÓ en ja el consideren del fons de la Diputació. A més, l'aspecte extern del volum es correspon força amb allò que els professionals de l'ACA anomenen "engrandaments de Bofarull", és a dir, presenta l'aspecte semblant al que tenen els relligats que es feren en temps de Pròsper de Bofarull i Mascardó, director del dit arxiu del 1816 al 1849 (GENERALI BUSTOSI, Guia ..., p. 51, 55).

³¹ Dec i agraeixo aquesta aclaridora informació al Sr. Riera i Sanz.

S'ha afirmat que una obra d'aitals característiques només pot prendre sentit en el marc del *ius commune* (32); i s'ha avançat en el sentit de poder arribar a qualificar l'ordenament jurídic català com un ordenament jurídic incomplet. Ordenament jurídic que tot i ser format per dret reial, per dret senyorial i per dret municipal no arriba a ser complet, ja que hi manca un ordenament jurídic de caràcter general que permeti omplir les possibles llacunes d'aquell (33); aspecte que permet de comprendre l'asseveració que intentar aproximar-se a la realitat de la vida medieval a partir de les normes recollides en les CADC suposa, necessàriament, una visió alterada de la dita realitat (34), com veurem més endavant.

Consideracions sobre les normes

La normativa d'àmbit general al Principat era, al segle XVI -com en tota l'edat moderna-, tant des del punt de vista de les disposicions elaborades en la cort general com des del punt de vista de les disposicions pròpies del monarca i dels seus oficials, bàsicament, el dret promulgat pel monarca en les diverses reunions de

---

32 GAY, "Eficiencia de las normas ...", p. 251 es.; V., també, FONS GUER / SARRALINAS, *Constituciones y otros derechos ...*, p. xv-xvi; FONS GUER, "Constituciones de Cataluña", p. 226-227.

33 IGLESIA FUERTES, "Derecho municipal, derecho señorial, derecho regio"; *La creación ...*, 2, p. 109 es.; GAY, "Eficiencia ...", p. 513; "La recepción del derecho común: estado de la cuestión e hipótesis de trabajo".

34 IGLESIA FUERTES, *La creación ...*, 2, p. 309.

cort, que posteriorment seria -essencialment- recollit i contingut en les diverses compilacions anomenades i conegudes com les *Constitucions i altres drets de Catalunya* (35).

Una primera aproximació a aquestes obres ens permet de veure que els greuges han estat objecte d'atenció, sota diversos punts de vista i en graus diferents, en el cos normatiu del Principat, atenció que ha quedat reflectida, principalment, en l'existència d'un apartat amb rúbrica pròpia (36); encara que hi ha d'altres disposicions que fan referència als greuges en d'altres títols, com veurem més endavant.

Amb tot, com hem dit, al llarg de les tres impressions conegudes de les CADC, l'esmentada rúbrica no sempre s'ha mantingut amb la mateixa designació; ni tan sols ha estat situada sempre al mateix indret de l'obra.

En la dita primera edició de la compilació, estampada el 1495, la rúbrica que corresponia als

---

35 V., l'aportació més recent i més nova d'IGLESIÀ FERRERAS (*La creación ...*, fasc. 2, p. 347-373). Amb tot, respecte a l'anomenada "manuscrita", v. també: TORRES y VALIENTE, *Manual ...*, p. 213-222, 263-266 i 276-279; [FONT RIUS], *Apuntes ...*, p. 219-222, 266-267 i 306-313; LALIENS, *Iniciación ...*, p. 165-170, 183-191 i 219-221; GARCIA-CALLÓ, *Manual ...*, I, p. 444-454; entre d'altres. Pel que fa a les aportacions de caràcter monogràfic, a més del ja esmentat treball (per al plantejament de la qüestió) de GAY ESCOBAR, "Eficiencia de los normas ...", hi ha: FONS COMA, "Constituciones de Cataluña", i GARCIA-CALLÓ, "El derecho local y el común en Cataluña ...".

36 Com veurem tot seguit, les normes que hi fan referència no permeten de parlar d'una regulació coordinada i completa, sinó que recullen determinats aspectes, i constitueixen, en algun cas, l'embrió del que seran les normes que regularan efectivament la institució.

greuges, *De reparació de greuges en la cort e per quals persones sia fahedora* (37), era situada, sense numerar, al llibre primer dels deu de què constava l'obra en el primer volum. El volum dedicat a les pragmàtiques encloïa, dintre de la classificació estamental de les disposicions que s'hi seguia, la concòrdia amb el braç eclesiàstic (38).

En algun moment posterior, tal vegada en una possible revisió i actualització amb vista a la dita primera edició oficial de 1588-89, la concòrdia de 1419 es mantingué al segon volum; en canvi, després d'algunes vacil·lacions (39), es traspassà al tercer volum el bloc de disposicions, fins aleshores formalment vigents -e. a capítols de cort-, els quals apareixen, si més no des d'aleshores, amb les disposicions corregides, derogades i supèrflues. Sota aquesta mateixa distribució, arribaren

---

37 *ICABC*, v. I, llibre 1, títol "De reparació de greuges ..", f. 22v-23 [p.112-113].

38 *ICABC*, v. II, "Concòrdia feta entre lo senyor Rey e lo bras ecclesiàstich sobre la exacció del maridatge e coronatge ...", f. 255v-257 [p. 500-501].

39 Si hagué alguna actuació per a revisar-ne el contingut. S'ha conservat un volum amb l'esberrany del que sembla que hauria de ser la nova distribució de rúbriques on figurava a continuació del títol de celebrar corts del primer volum. Es descriu com l'esberrany preparatori de la segona compilació impresa de les Constitucions de Catalunya que apareixeria l'any 1588 (ACA, C, V/69). El títol dels greuges ("De reparatió de greuges en la cort e per quals persones sia fahedora") apareix al f. 8, i s'hi comenten la constitució del rei Martí a la cort de Barcelona (cap. 7, *Item senyor plàcia ...*), i la del rei Ferran II en la segona cort de Barcelona (cap. 74, *Com los provisora ...*). [V. més endavant].

les dites disposicions a la compilació de 1704, sense que s'hi fes cap altra modificació.

Pel que fa al títol específic dels greuges des del 1588-1589, és el títol VII: *De reparació de greuges* (40), del llibre primer del volum III de les CADC. Cal pensar que en el pas dels primers textos compilats a la segona i tercera estampacions la rúbrica sofrí modificacions, no solament respecte a la ubicació (del volum I cap al volum III), sinó també respecte a l'enunciat mateix, que al cap i a la fi quedà així com és dit de sintètic i d'escarit.

Recull, en nombres absoluts, cinc disposicions: quatre capítols de cort (de reunions diverses) i un capítol d'una concòrdia (del 20-oct-1419 entre l'estament eclesiàstic i el monarca) (41).

Vegem quin és el contingut de cada una d'aquestes disposicions (42):

---

40 Ocupa, en les estampacions de 1588-1589 i de 1704 els mateixos indrets i presenta també els mateixos continguts: SCALC: II,1,14 (f. 40-41), III,1,7 (f. 9-12); SCADC: II,1,14 (f. 51-53), III,1,7 (f. 11-15).

41 V. més avall, en tot aquest capítol, l'anàlisi individualitzada i la localització de cada una de les disposicions.

42 Aci designo el tipus de norma, el nombre que tingué en aquella reunió de cort, el monarca que la promulgà, la cort en què produí, amb l'indret i l'any, i la notació de la ubicació en les CADC.

L. Capítol de cort (VII) del rei Martí a la cort de
Barcelona de 1402 (43)

La primera disposició que passà a formar part del títol 14 amb la categoria de capítol de cort (44) és la suplicació que es va presentar per part de la cort general al rei per tal de demanar-li que nomenés els jutges de greuges.

Conté ja els elements essencials que gradualment s'aniran desenvolupant, ampliant i perfeccionant en les suplicacions homònimes i homòlogues que es faran en les reunions de cort successives. Així, d'una banda, hi ha una primera part que es correspon formalment amb la suplicació que els braços presenten al rei (45), la qual

43 En ICASC, v. 1. 1. 1. : "De reparació de greuges ...", [f. 23]; en ICASC, f. 9-10; en ICASC, és en III,1,7,1 (f.11-12).

44 Cal recordar que en aquesta reunió de cort i en la que va tenir lloc el 1701-1702, també a Barcelona, no es van distingir tipològicament les disposicions promulgades, ja que tan aviat hi havia capítols de cort. Es pot veure-ho clarament en la taula de les CASC; però hi posem un èmfasi especial GAY ESCOBAR ("Eficàcia de les normes ...", p. 271-272), qui prèviament ha assenyalat que la diferenciació entre les constitucions i els capítols de cort no rau en el contingut de la disposició en qüestió, sinó que rau en la manera de formular-la (GAY ESCOBAR, "Eficàcia de les normes ...", p. 268). També fa notar que aquests capítols del rei Martí foren convertits en perpetus en la cort de 1412-1413. Una situació mínimament equiparable però amb les peculiaritats pròpies que envoltaren l'evolució del Principat a l'inici del s. XVIII, es produeix entre les dues reunions, ja que dintre del clima de "repetició" de decisions que s'origina en la cort general que celebra l'arxiduc, distingim -a diferència de la reunió de Felip V- entre constitucions i capítols de cort.

45 En són una mostra d'elements essencials i constants de la suplicació perquè se'ls delegui el poder: que es tracti de persones bones, agtes i suficients; que s'ocupin de la cognició i reparació dels greuges de sa Majestat i dels seus predecessors; que prestin jurament.

recull ja la doble concepció de "greuges generals e particulars". De l'altra, hi ha el plaü del monarca mitjançant el qual atorga la petició ⁽⁴⁶⁾; però no trobem encara que hi hagi una definició i delimitació del poder que es delega i s'atorga a la comissió per a conèixer-ne ⁽⁴⁷⁾.

En aquesta primera part es demana al rei que vulgui diputar persones bones, aptes i suficients perquè, juntament amb les elegides per part de la cort, coneguin sumàriament i reparin els greuges del monarca i dels seus oficials fets a las conditions (i.e., als braços) de la cort o als seus singulars. S'estableix també que els proveïdors prestin jurament (*facin sacrament*) de conèixer diligentment dels greuges generals i particulars que se'ls presentaran.

El plaü reial, inici de la segona part, comporta també el nomenament dels oficials que el rei designa per al càrrec (entre els quals hi ha Bonanat Pere) i els de part de la cort (entre els quals figuren Pere Regassol, com a procurador del bisbe de Tortosa, i Francesc Basset, com un dels síndics de Lleida).

---

⁴⁶ En són elements essencials i constants: el plaü, acceptant la suplicació; la nominació dels jutges de greuges per part del rei; i la mateixa nominació pel que fa als de la cort.

⁴⁷ *HEINEK, Apparatus super ...* II, col. 6, cap. VII (f. 167) hi defineix ben poc exacte. Remet a l'Extragreuarium de Calís, i al que ell mateix diu a la col. 10 al cap. 33 de la cort de la reina Maria.

II. Capítol de cort (XVI) del rei Martí a la cort de
Barcelona de 1402 (48)

En la mateixa cort també s'aprovà aquesta altra disposició, de caràcter molt més puntual -per tant, concret- i d'abast força menys global. Fa referència al fet que davant de les vexacions fetes per redempcions indegudes del patrimoni reial, *per esquivar greuges*, la cort suplica al monarca que els actes de les redempcions pendents i faedores s'hagin de fer a ordinació dels provisors de greuges. La primera resposta del rei Martí és que no cal proveir-hi perquè ja ho han fet el canceller, el vice-canceller i el regent (49); però, tot seguit, diu que encara que ell no ho faria, *li plau* que si algú s'és agreujat per les redempcions, no perdi la facultat de presentar-ne greuge i pugui posar-ho en *greuge de cort* (50), del qual coneixeran els provisors, segons és costum.

---

48 En JCABC, I'1,1,7,2 (f. 10). En JCABC és en III,1,7,2 (f.12).

49 Era correcte que aquesta oficialia renunciés part de les peticions, una ja hem vist.

50 Trobem así documentada i usada aquesta expressió que Calixt matins i que ja hem vist quin contingut té.

III. Capítol de cort (II) d'Alfons IV a la cort de Sant Cugat de 1419 (51)

Aquest capítol, en essència, no és altra cosa que la suplicació que presenta la cort per tal que el rei nomeni els provisors. Tan solament han transcorregut deu anys des del capítol anàleg del temps del rei Martí -el primer que es compila- que regula la matèria referent als greuges i les diferències que presenta l'un respecte a l'altre són ja força notables -i cada vegada ho seran més!-. L'actual és molt més complet, molt més ajustat, molt més matisat, molt més llarg, molt més tècnic. Deu de ser en aquest decenni, entre 1409 i 1419, que es produeix, pràcticament, la modificació i la fixació de l'estructura de la suplicació dels braços en qüestió; perquè, és precisament a partir d'aleshores que ja només trobarem variants sobre el mateix tema i amb un mateix patró, el qual, com veurem, anirà evolucionant d'acord amb les circumstàncies. Fins i tot durant l'edat moderna es continuarà operant a partir del mateix model.

La suplicació per nomenar els qui han d'ocupar l'ofici de provisors conté (52) la petició que sa Majestat vulgui diputar i nomenar tres persones, ja que la cort en nomenarà sis, dues per braç, de bona fama, ciència i consciència, tements Déu i amants de la justícia,

51 En JCASC, v. 1, llibre 1, títol "De reparació de greuges ...", capítol del rey Alfonso quart en la cort de Sanct Cugat, f. 23-26 (p. 113-119). En JCASC, III,1,1,3 (f. 10-12); en JCASC de en III,1,7,3 (f.12-15).

52 Ací en faig tan sols una síntesi. atès que es tracta de l'embrió que generarà les provisions de nomenament.

bandejades l'amor, el temor, l'odi, la rancúnia, el profit o l'esperança, o qualsevol altra afecció i voluntat, a qui atorgui, bo i servant els Usatges de Barcelona, les constitucions i els capítols de cort, poder bastant i irrevocable. Aquest poder que es delega és perquè puguin *conèixer, determinar, definir i executar* els greuges comuns i particulars (i tots els mèrits i dubtes que se'n derivin) causats pel rei i pels seus predecessors i oficials al Principat de Catalunya, a qualsevol braç o a qualsevol singular d'aquells, d'acord amb el procediment sumari ⁽⁵³⁾, dintre del termini que s'assignarà. El capítol esmenta explícitament el rei, la reina consort, els predecessors i llurs mullers, el primogènit, el governador general, lloctinents o portant veus de governador, i altres oficials, ordinaris o delegats.

El mateix capítol exceptua del poder de la comissió que es fa als provisors, que sigui *retengut expressament*, que no puguin conèixer ni interferir en alguns dels greuges proposats en d'altres corts o fora de corts, causats pel rei o la reina i per llurs predecessors, pel primogènit o per llurs oficials ordinaris o delegats, si són greuges que afecten un braç contra un altre, un braç o singular contra universitats, o bé universitats contra braços o singulars, per raó de llurs privilegis, llibertats o usos.

53

v. l'apartat dedicat al procés de greuges.

S'admet, i així es disposa, que en cas que alguna de les parts se senti agreujada per alguna de les provisions, decisions o execucions dels jutges, se'n pugui haver recurs per via de suplicació davant els jutges esmentats (54). Segons el capítol de cort, el càrrec de provisor es configura com un ofici remunerat degudament i raonablement, a càrrec de la cort, els elegits per la cort; i del monarca, els elegits pel monarca. L'elecció per al càrrec en comporta l'exercici obligatori per part d'aquells que són escollits i nomenats provisors (55).

A més a més, la disposició preveu una sèrie de garanties i de mesures que tendeixen a assegurar el compliment ràpid i sense interferències de la comissió atorgada. Així, s'incorpora al text la promesa de jurament que s'exigeix al monarca, d'una banda, que no revocarà, empatxarà (és a dir, impedirà), impugnarà, dilatarà o contravindrà, directament o indirectament, en cap manera -ni ho permetrà als seus oficials-, algun acte o fet tocant el poder dels provisors; i, de l'altra, que ajudarà els proveïdors a complir la comissió i a administrar justícia.

S'insisteix en aquest aspecte, no gens negligible pel que fa al nostre estudi, de la possible intervenció

---

54 Amb aquesta finalitat, la petició reclama el compromís del monarca que els hagia de ser condecorats i reuocats les primeres i segones coneixences, per acte de cort i amb l'assentiment de l'assemblea.

55 Així es diu que hajan d'esser forçats per vostra senyoria de acceptar, e enquir lo càrrec, e poder desobediats, tota dilació, e excusa cessants.

d'oficials reials. És per això que per despatxar millor els greuges i fer-ho sumàriament i de pla ⁽⁵⁶⁾, tal i com estableix el capítol, es demana al rei que, d'una banda, proveeixi que els seus advocats o procuradors fiscals no hi puguin intervenir, llevat que hi siguin requerits pels provisors; i, de l'altra, que mani que per al cas que dits oficials hi siguin cridats, facin jurament i homenatge que en allò que fa referència als greuges no al·legaran, posaran, o produiran maliciosament alguna cosa, o *scriptura* que pugui dilatar, empatxar, o calumniar la bona i breu administració de justícia.

Si fins ara la finalitat de les diverses clàusules que conformen la suplicació tendia a garantir una determinada actitud del rei i dels seus oficials en el període processal inicial i d'instrucció dels greuges, també es para atenció a la fase derivada de l'actuació dels provisors: la sentència i l'execució que en deriva. És per això que, en primer lloc, es demana al rei que ordeni als seus oficials (enumera concretament el canceller, el vice-canceller o el regent la cancelleria, prestin jurament, i que el vice-canceller i el regent, jurament i homenatge) que així que els siguin tramesses provisions o sentències dels jutges de greuges hagin de despatxar-les immediatament, sense excepcions ni dilacions; i lliurar-les franques de dret de segell, tant els cancellers, com els protonotaris, el lloc'inent o regent, els secretaris i el conservador, els escrivans de

manament o a d'altres, per tal que no hi posin traves i lliurin les actuacions que se'ls demanin, sota la pena de 2.000 florins d'or [d'Aragó]. Dita quantitat es distribueix: $\frac{1}{3}$, part per al General, $\frac{1}{3}$, part per als agreujats, i $\frac{1}{3}$, part per a l'oficial reial que en faria l'execució, com solia ser habitual. Segonament, se li demana que ordeni als governadors i altres oficials a qui pugui pertocar -o sigui comesa- l'execució de les coneixences dels greuges, els quals hauran de prestar jurament i homenatge en poder d'oficial reial que executaran segons serà declarat pels provisors, que facin l'execució immediatament tota excepció e excusa cessants, sota la mateixa pena de 2.000 florins, amb el mateix criteri divididor que hem vist supra, més la privació de l'ofici.

S'assigna un (primer) termini de quatre mesos per determinar i executar els greuges. Si en dit termini no s'han resolt, cal que els proveïdors, dintre de deu dies, s'apleguin al monestir dels Frares menors de Barcelona, ara amb un (segon) termini de tres mesos. En cas que no s'hagin resolt tampoc en dit termini, aleshores dintre de deu dies, els provisors s'hauran d'aplegar al monestir de Sant Cugat del Vallès, ara però, *ab gran seguretat de penas* i prestant jurament i homenatge ⁽⁵⁷⁾ per un (tercer) termini de durada indeterminada que tendeix a acomplir-se

---

57 Ha de ser en poder d'un oficial reial ordinari i hauran d'actuar d'acord amb un horari de tres hores de matí i de tres hores de vespre continuament cada dia no feriat, *ab tota diligència*, segons dret, justícia, bona equitat, raó, Usatges de Barcelona, constitucions i capitols de cort, usos i costums observats.

en el període més breu de temps. S'exhaureix amb la resolució dels greuges pendents. Es preveuen també les mesures que caldria adoptar per al cas hipotètic que algun dels indrets on s'haguessin d'aplegar els jutges estigués afectat per malalties pestilencials (58).

A mesura que s'ascendeix en el grau i es prospera en l'estaci del procediment s'incrementen les mesures i la rigidesa de les sancions. En el tercer nivell, doncs, s'estableix que, per tal d'assegurar al màxim el ritme de treball (l'*sprint* final) que es vol imprimir a la comissió que l'assoleix, els provisors no en puguin sortir ni ser llienciats pel rei (59), i tenint-ne sempre coneixent (60) els diputats i oïdors del General.

La suplicació contenia un mecanisme que preveia, per al cas que calgués, la subrogació d'un proveïdor, per mort o per malaltia (61), per un altre de la mateixa condició o categoria, coneixent-ho el rei o el seu lloctinent i consentint-hi la resta de provisors.

Conclou, en primer lloc, amb les clàusules de salvaguarda de costum: que aquesta suplicació és només

---

58 Alenhores corresponia als provisors de requerir els diputats i oïdors del General per tal que assignessin un altre indret, amb les mateixes seguretats que l'afectat, perquè s'hi apleguessin dintre de deu dies i hi continuessin la feina.

59 Si no és per vera o urgent necessitat personal.

60 Amb els requisits de sana i justa consciència, prestant jurament, fins que proveïssin els greuges.

61 Es considera el cas d'una malaltia que n'impedeixi les funcions per un període superior a dos mesos.

per a la cort present, que no podrà ser treta a conseqüència en l'esdevenidor, i que res del que conté no pugui ser considerat perjudicial per als estaments, els quals romanen amb (i en) tots llurs drets; en segon lloc, amb la llista dels que han estat nomenats com a provisors dels greuges per part del rei ⁽⁶²⁾ -i de la cort ⁽⁶³⁾-, qui els mana que els proveeixin per justícia segons regulen els dits capítols.

La nostra hipòtesi de treball -que desenvolupem més endavant ⁽⁶⁴⁾- parteix del fet que aquest capítol, parcialment continuador en esperit del capítol ja citat de la cort de 1409, conformava, o més ben dit, acabà conformant, en bona mesura el marc de referència que s'hauria de seguir en corts successives ⁽⁶⁵⁾, però que no constituïa, d'entrada, un patró inflexible de continguts, ja que la regulació concreta de cada reunió de cort passava inexorablement per la legislació que s'elaborava i promulgava en dita assemblea; les quals disposicions, com se sap, no haurien de coincidir, *necessàriament*, amb aquelles disposicions que posteriorment serien incloses

---

⁶² Designa Bernat Cunibes, mestre racional, Esperandeu Cardona i Francesc Sirvent, consellers.

⁶³ Entre els sis que nomena la cort hi ha Jaume Callis i Francesc Bassot.

⁶⁴ V. l'apartat dedicat al marc legal (no compilat).

⁶⁵ En són dues mostres: el constant recurs al model establert i el fet que fins i tot FERRERÀ (*Prácticas ...*, p. 121 es.), en tractar dels provisors de greuges, transcriu un formulari basat en aquell.

en les diverses CADC (66). No podem oblidar que cada cort, tot i els intents per reconduir-les a un sol model uniforme d'actuació és, en definitiva, la plasmació d'un conjunt de decisions autònomes que s'articulen i es manifesten en un determinat sentit, normalment respectuós amb el passat i la tradició, però que representa una nova actuació cada vegada que es reuneixen i així ho decideixen.

IV. Capítol de cort (I) de Ferran II a la cort de Barcelona de 1493 (67)

Aquest capítol és la petició de la cort per tal que sa Altesa -que és qui celebrava llavors la cort (68)- atorgui les provisions, les executòries i les comissions que calguin per reparar els greuges, segons consta en les sentències donades, i que tinguin força i efecte d'acte de cort. El primogènit lloctinent hi accedeix en nom del rei.

---

66 Fanco, p. ex., en el cas més evident de capítol de cort que no és compilat, el capítol del donatiu.

67 En ICASC, v. 1, llibre 1, títol "De reparació de greuges ...", Ferranden segon en la segona cort de Barcelona, cap. 74, f. 26-26v (p. 119-120), apareix no com a "capítol de cort I", sinó com a "capítol lxxxxi". En 2CASC, III,1,7,4 (f. 12); en 3CASC és en III,1,7,4 (f.15).

68 Havia estat habilitat el 4-set (CORRELLS / PELLA, *Las còrtes ...*, p. 323).

V. Capítol (segon) de la concòrdia entre el rei
Alfons IV i el bras eclesiàstic, a Sant Cugat, el 20-oct-
1419 (69)

En ocasió de la celebració de la cort de 1419 al monestir de Sant Cugat del Vallès, l'estament eclesiàstic va aprofitar per presentar al rei Alfons uns capítols que acabarien prenent la forma de concòrdia (70) per tractar de regular, principalment, les exaccions fetes pel maridatge i pel coronatge (71). El segon dels dits

69 En ICASC, v. 2, Concòrdia feta entre lo senyor Rey e lo bras eclesiàstich sobre la enacció del maridatge e coronatge ..., f. 254 as. [p. 585 as.]; [el capítol 2° és als f. 255v-257 (p. 588-591)]. En ICASC és en II,1,14 (f. 40-41). En ICASC és en II,1,14; i els seus capítols escampats en diversos títols: III,10,2,1, i 2, i 3 (f. 198-201); III,10,3,1 (f. 202); i el capítol 2° que és al III,1,14,1 (f. 51-53). És una de les concòrdies que cita BDOCH (*Historia del derecho* ..., p. 272-273, i la n.5) quan s'ocupa d'aquesta classe de normes legals en què intervé el monarca.

70 Andreu BDOCH dedica el breu cap. xvi del llibre v (del Sumari ..., f. 529) a les sentències arbitrals o concòrdies. Si bé d'entrada considera que els dos termes són sinònims, de seguida precisa que de la manera com han arribat a les ICASC són realitats distintes; així les concòrdies són celebrades entre els reis i els llegats del sant pare o amb els braços o altres parts sense que se'n derivi una declaració (cita, com a exemple, ICASC, vol. II, f. 170); mentre que si són fetes pel rei tenen força de llei particular. En canvi, BDOCH (*Historia del derecho* ..., I, p. 272) les considera una convenis o transaccions entre les potestats civil i eclesiàstica.

71 A les ICASC, v. 2, apareix sota el títol de "Concòrdia feta entre lo senyor rey e lo bras eclesiàstich sobre la enacció del maridatge e coronatge en la cort del monestir de Sanct Cugat de Vallès a xx de octubre any mil cccc xviii" (f. 254 [p. 585]); mentre que, per contra, a la taula de les ICASC (vol. II, f. 213) no s'hi troba cap altra dada identificadora més que el nom dels notariats, la data i el lloc, i després diu "... repartida en los capítols següents".

capítols feia referència als greuges presentats pels eclesiàstics.

A m'és, cal tenir en compte que la inclusió d'aquest text en el segon volum ⁽⁷²⁾ no volia dir necessàriament que fos una norma de vigència general directament aplicable, atès que, *ab origine*, no tenia aquest àmbit, sinó que era un acord entre un estament i el monarca. Ho demostren també, d'una banda, el fet que el segon volum s'intitula "*Pragmàticas, y altres drets de Catalunya ...*" (el qual conté pragmàtiques, privilegis, actes de cort, butlles, sentències reials i arbitrals, concòrdies, consuetuds i ordinacions); i, de l'altra, que en la compilació de 1495 ⁽⁷³⁾ es troba en la divisió estamental que es fa dels materials altres que pragmàtiques. És per aquest motiu que no ens aturarem a analitzar amb detall el contingut de la present disposició, sinó que bastarà la referència global que s'hi ha fet, si tenim en compte que preveu una sèrie de capítols que regulen la possibilitat de reparar greuges del dit estament i dels

---

72 Tinguem en compte el valor relatiu que presenten algunes concòrdies, com ara la d'Alfons IV (JCASC, II,4,15,1) que és confirmada com a acte de cort pel futur Joan II a la cort de Barcelona de 1486; com a privilegi per Ferran II a Montsó el 1510 (JCASC, II,4,15,2); com a acte de cort per Felip I a Montsó el 1553 (JCASC, II,4,15,7) i finalment com a capítol de cort per Felip II el 1599 (JCASC, I,4,33,3); tal i com destaca GAY ESCODA, "Eficàcia de les normes ...", p. 269.

73 L'anonimat volum II comença: "Tabla de les pragmàtiques, privilegis, concòrdies, provisions e altres coses fets per los estaments de Catalunya, así en particular per quiscun estament, com en general per tots los poblats en lo principat de Catalunya" (JCASC, f. CCXXXVIII [p. 573]).

seus singulars, i que, segons sembla, estableix terminis distints en la mesura que diferencia entre aquells que són evidents (per als quals se senyala el termini *encontinent*, és a dir, immediat) i els que són no evidents (per als quals se senyala el termini d'un any, primer vinent); sense que hi hagi possibilitat de presentar-hi recurs (74).

Hom pot deduir del dit plantejament que també en l'àmbit de les relacions entre estaments (en aquest cas el dels eclesiàstics) i monarca hi ha ocasió per a instrumentar en una concòrdia una mesura que permetria, si més no formalment, de fixar un mecanisme per a desagreujar persones i col·lectius que se sentissin gravats, i satisfer, d'aquesta manera, determinats anhels o aspiracions.

Però, i això és el més important, a partir del moment en què quedava establert dit mecanisme, desapareixia la possibilitat -com diríem avui- d'al·legar una possible indefensió. Aquest factor s'esvaïa, doncs, des d'una doble perspectiva. La primera, que acabo d'esmentar, es traduïa en la utilització de l'*iter* creat per part de les persones afectades. Però també en un segon vessant, probablement tan difícil de detectar com important és de no negligir-lo: aquelles persones que es consideraven afectades i no havien seguit el tràmit en

---

74 Decisió inapel·lable, ara, dins de l'òptica d'una administració de justícia en un nivell superior, davant del senarar i directament. Coherent amb la concepció de recurs extraordinari per desagreujar els perjudicats.

qüestió (75), es trobaven, de cop i volta, sense legitimació, desemparats, a causa d'haver estat fixat un mecanisme de tutela de caire processal que calia seguir (o haver seguit) per obtenir la reparació dels greuges.

* * *

Pel que fa a les disposicions que afecten la satisfacció dels greuges i són en títols altres que el VII del llibre I de les CADC, cal tenir en compte que hi fan al·lusió, en graus diferents, les normes següents:

VI. El capítol (XXX) del rei Pere III en la cort de Perpinyà de 1351 (76), que no és altre que la constitució *Part açò confirmants*, del títol "De celebrar corts". En aquesta disposició, bo i refermant una constitució precedent de Jaume II en la cort de Lleida de 1301 (77) sobre la necessitat de trametre a la cort síndics amb poder adequat, es regula que els convocats hagin d'acudir-hi personalment, i que els síndics hagin de comparèixer-hi amb poders suficients; en cas de just empatxament (*i.e.*, impediment) que trametin, els uns i els altres, procurador idoni, i que ningú que no sigui

---

75 P. ex., quant als casos considerats no evidents, dintre de l'any immediatament següent.

76 En *ICADC*, v. 1, llibre 1, títol "De celebrar corts e en quin temps ...", f. 21-21v [p. 100-110]; en *SCADC*, I,1,13,7 (f. 38-40); en *SCADC*, I,1,14,7 (f. 39-40).

77 En *ICADC*, v. 1, llibre 1, títol "De celebrar corts e en quin temps ...", f. 20v-21 [p. 100-100]; en *SCADC*, I,1,13,4 (f. 37-38); *SCADC*, I,1,14,6 (f. 38-39).

cavaller (78) no pugui ser procurador de dues persones, a més d'indicar els requisits que ha de complir la documentació necessària. La constitució es clou amb una clàusula penal per als contrafactors que no observin les esmentades prescripcions, els quals no seran rebuts sota cap concepte, i als quals no podrà fer gràcia el rei. **Endemés** afegeix, i aquest és el punt que ens interessa, que per tal com l'arquebisbe, els bisbes i els comtes són notables persones, en cas que no observin dita disposició, que no siguin admesos de cap de les maneres a presentar greuges en la cort (79).

---

78 Aquesta peculiaritat provocava situacions sumament peculiars, i trobava una bona part de la seva lògica en una de les regles d'or de la baixa edat mitjana, si més no des de l'òptica estamental, el principi *senioritari* i *majoritari*. Uns pocs nobles podien acumular la representació de gairebé tots els membres de la seva facció i entre uns quants més podien ostentar la representació de tot l'estament. Aquest aspecte, en relació a les reunions celebrades, ha estat habitualment desatès. Se n'ha fet alguna temptativa poc reeixida (JALOS, "Las Cortes de Cataluña durante el siglo XVI ..."), però cal abordar la qüestió des d'un punt de vista més global i contrastant les dades, més enllà de les procuracions, amb les diferents habilitacions, amb les dades de les llistes d'assistència a determinades sessions, sovint registrades en els processos de cort, juntament amb les notícies d'incorporacions de nous assistents que compareixen quan la cort ja ha estat convocada.

79 La clàusula en qüestió (SCAC, I,2,14,7 [f. 69]) diu: "Anyada encara, que nites aquesta pena, e las penas encara en lo dit Capítol contenguda, lo Arcebisbe, los Bisbes, e los Condes, por se con nra notables personas, si las ocaas d'auant ditas no seraren, e d'auar Greuges en la Cort, en nenguna manera no sien admesos".

VII. El capítol (XXXVIII) de Ferran II en la tar ara cort de Barcelona de 1503 (80) . Aquesta constitució del Catòlic, recollida a la compilació en el títol "De custòdia de presos, dret, y càrrec de carcellers, y altres despesas de carcerats", dins del volum de les normes formalment derogades atribueix als proveïdors de greuges nomenats per la cort la tasca de declarar, després de la deliberació de l'Audiència, si en l'extracció dels delats de la presó cal que hi hagi albarà del tresorer, del lloctinent o del regent la tresoreria, i si cal pagar-ne alguna quantitat, tot i que els provisors hauran d'haver tingut en compte "la pràctica que antigament s'acostunava a servir" segons ells mateixos declararan.

La transcendència global del marc legal lato sensu i la inclusió de les normes en les ADC

Un factor que fins ara no ha estat prou destacat especialment, encara que ha estat esmentat, és el que fa referència a la ubicació de les distintes disposicions en les CADC. Totes, llevat de dues, i aquestes, encara incidentalment, només, han estat col·locades pels compiladors de 1588-1589 en el volum III de l'obra.

A partir d'aleshores, des del moment que figuren oficialment i formalment com a normes supèrflues, contràries i corregides, i més tenint en compte la data

---

⁸⁰ En 2CADC, III,9,12,2 (f. 59); 3CADC, III,9,12,2 (f. 74).

d'elaboració i de promulgació dels materials distribuïts en tres volums, queden plantejats alguns problemes de caràcter jurídic.

Problemes que es poden reconduir, en essència, a dos de principals. De bell antuvi, en quina mesura es pot considerar que les normes incloses en el volum III de les *CADC* continuen (o no) vigents?; segonament, quin és el grau d'incidència de l'elaboració i de la promulgació de la compilació de 1588-1589 en el període estudiat?, o, dit amb d'altres paraules: ¿hi ha un abans i un després de dita compilació pel que fa estrictament al marc legal aplicable respecte a la satisfacció dels greuges?

Quant a la primera qüestió, en la mesura que el problema de la vigència de les normes incloses al volum III de les *CADC* es planteja simplement així, és a dir, pel sol fet d'existir un tercer volum de disposicions fora d'ús, sembla que caldria acudir, doncs, a estudiar el procés que menà a la confecció i a l'aparició d'aquest tercer volum.

Com se sap, el tercer volum de les *CADC* emergeix amb la categoria de tret distintiu de les compilacions segona i tercera respecte a la precedent, i, de retop, com una de les característiques més punyents ⁽⁸¹⁾ que acompanya l'accidentada i dilatada elaboració, la promulgació i l'estampació de la dita segona compilació, primera

81 Així ho ha destacat habitualment la manualística; v., per tota, IGLESIÀ FERRERIAS, *La creació ...*, fasc. 3, p. 669 ss., esp., per al Principat, p. 669-677.

oficial, que veié la llum a Barcelona, el 1588-1589 realitzada als tallers d'Hubert Godart ⁽⁸²⁾.

Ja hem vist que l'interès dels autors s'ha centrat habitualment en l'estudi del procés d'elaboració de la primera compilació, sigui en el vessant manuscrit, sigui sota la forma estampada ⁽⁸³⁾; i gairebé no s'ha parat atenció -individualitzada i amb la mateixa profunditat- al procés que se seguí per a les edicions de 1588-1589 i de 1704 ⁽⁸⁴⁾.

Es evident que per la mateixa acció de la tradició historiogràfica han perviscut la idea i l'enfocament que tant les dites segona com tercera compilacions són, a primer cop d'ull, una mena d'apèndixs (o de repeses) d'aquell moviment que inicialment donà fruit devers 1422 en forma de volums manuscrits.

Aquesta constatació ha menat a observar-les, gairebé exclusivament, des del punt de vista de la novetat que podia suposar la inclusió d'algun tipus de material nou envers el que conformava el primer text que se suposa realment assequible, és a dir, el corresponent a l'estampació de 1495. Com ja ha estat dit, no fou fins a principis dels anys '80 que s'afirmà, rotundament, per

⁸² En recull, també, les dades bibliogràfiques *ARVILA, Catálogo de obras ...*, p. 353, § 1315.

⁸³ V. *vide* *supra*.

⁸⁴ V., p. *supra*, *HERNÁNDEZ, Historia del derecho ...*, I, p. 375-380. N'és una excepció, parcialment, *FERRER RIBES, "Estudi introductorio"*, qui hi dedica, després d'haver posat l'èmfasi en l'exemplar incunable -objecte primer del seu estudi-, tot l'*Epíleg* (p. CXXVII-CXXVIII).

IGLESIA (85), que entre les dues darreres edicions de les compilacions no hi havia més diferències textuals que les derivades de l'addició d'aquelles normes promulgades per les corts que s'havien celebrat entre les dues dates d'impressió. Abans d'aleshores, poca cosa se'n sabia (86); i, era, després d'aleshores, ja poca cosa més se'n sap.

Amb prou feines si se n'acostumava a recollir una crònica, més o menys detallada, que volia mirar de reproduir els diferents estadis per què havia transcorregut (la que s'endevina no gens plàcida) negociació (o confecció) de la compilació. I per a fer-la, aquesta crònica, ni tan sols calia als autors acudir -necessàriament- a la impressió de 1588-1589, sinó que la podien fer tranquil·lament tenint només a les mans l'exemplar de 1704, amb la informació que oferia en les primeres pàgines (87).

Se solia arrencar per part dels autors de l'apartat dit -que no intítulat- proemi, el qual anava darrera de les taules de títols, i alfabètica de títols, que segueixen la genealogia dels reis d'Aragó, i precedia el

85 El treball ja citat d'IGLESIA FERRERIAS, "Saberes translaticios".

86 El recull de dades més accessible era el de ESCOBAR, citat més amunt.

87 Es comé a les dues edicions oficials de col·locar al principi la llista de capítols legals que han menat a la realització de l'obra; així, p. ex., en SCACD, darrera de la portada del vol. I hi ha l'escrit dels diputats pel qual es fan estancar les constitucions; i darrera la genealogia (f. 1-6, incloses les certif'ontèries) hi ha els capítols comentats; en SCACD, més darrera de la genealogia (f. 1-5). (FONT RIUS, "Estudi introductor", p. 61).

llibre I del volum I de les CADC ⁽⁸⁸⁾. Consistia en la correlació de disposicions normatives i actuacions que havien menat a la realització de l'obra en qüestió, ben col·locades per ordre cronològic ⁽⁸⁹⁾. No, no se solia avançar més enllà del que permetien aquests textos, tot i que, ocasionalment, els processos de cort contenen informació que eixampla si no és que completa les dades fins ara conegudes.

Així, per exemple, pel que fa a la iniciativa presa en la cort de 1552, trobem recollida en el procés de l'estament militar la petició que féu la cort al primogènit bo i remarcant la conveniència d'estructurar l'obra en tres volums ⁽⁹⁰⁾.

⁸⁸ En el cas de 1704 s'abraçava les p. 1 a 5, i amb la rúbria "En nom de nostre senyor Déu Jesu-Christ comença la nova compilació dels Usatges de Barcelona, Constitucions, Capítols, y Actes de Cort, y altres leys de Catalunya", que al capdamunt de les pàgines (és a dir, el feli un el sentit que es fa servir en arts gràfiques) endevonia el sintètic "De la nova Compilació".

Conté disposicions de: Ferran I (cap. XXXIIII, cort de Barcelona de 1413, *Per tal que las leys*); Felip, príncep i lleutenant de Carles (cap. II, segona cort de Montpé de 1553, *Statuts, y ordonans*); Felip (cap. de cort XXXIIII, cort de Barcelona de 1564, *Com per no haver-se fet unificació*) • (cap. de cort XXXIIII, cort de Montpé de 1565, *Com per no ésser-se obtingut*); la naminació feta pel rei per execució del capítol precedent; la naminació de micer Niquel Punet; la certificària dels compiladors feta l'any 1565; Felip (cap. LXXXII, cort de Barcelona de 1702, *Com sia necessari reimprimir*).

⁸⁹ Aquest seria el paradigma que ofereix, p. ex., l'obra de HEBEL, *Historia del derecho ...*, I, p. 276-280.

⁹⁰ En ADA, 6, 1982, f. 252v:

"Vista la diversitat y varietat de les constitucions /²⁰ del Principat de Catalunya y Castels de /²¹ Rosselló y Cerdanya, supliquem los dits tres /²² estatents a vostres Altecs li plàcia statuir y anar /²³ que per los pareures ollegidores per vostres Altecs y per /²⁴ una pareure de quicun dels dits tres esta- /²⁵ ments ditas constitucions sien reduhides a /²⁶ degut orde y del modo que cumple a la bona /²⁷ directió y administració de la justicia, ço és que sia /²⁸ feta distinció axí de los supérflus com de los que són /²⁹ contràries a

Quant a la fins ara ignota tasca de la comissió escollida en la cort de 1563-1564, trobem al procés familiar l'elecció de misser Paulo Pla -i del seu substitut eventual- per part del braç eclesiàstic amb el salari que se li assignà (81); o la situació equivalent de l'estament militar (82).

Sembla lògic que sigui la documentació referent a la cort de 1585 aquella que és més abundosa i que forneix més dades relatives a l'elaboració de la compilació, atès que en les ocasions anteriors les temptatives no arribaren a donar fruit, i en aquesta sí; i doncs, que sigui ací on puguem incorporar alguna dada nova a la crònica del procés d'elaboració (83). Així, es consigna al procés, per exemple, que es reclamà que s'aportés a Montsó la compilació de les constitucions feta segons la

---

altras y de las corregidas y que de tot /³⁰ las personas nombradas tengan a fer relació en los /³¹ [primeros corts]".

81 En ACA, C, 1566, f. 181v:

"Més avant per recopilar y posar en degut orde les constitucions de Catalunya /¹² y altrament per efectuar lo contengut en lo capítol sobre açò ordenat /¹³ y presentat a sa Magestat, lo dit estament eclesiàstic elegí y nomena per /¹⁴ part del dit estament lo reverend niçer Paulo Pla, un dels advocats de /¹⁵ dit estament, ab salari de dos-cents ducats a ell pagador de puchies /¹⁶ del General de Catalunya quant la dita obra serà acabada, e si per cara /¹⁷ dit niçer Paulo Pla serà absent o tindrà altre impediment /¹⁸ que no pugués entrevenir en lo prebit en tals causes y quicó lo aquells, /¹⁹ lo dit estament fa electió per lo prebit del reverend niçer Guerau /²⁰ Vilana, altre dels dos advocats ab lo mateix salari así com /²¹ dit de pagador". [Al marge: Electió per a compilar / les constitucions].

82 En ACA, C, 1566, f. 377v.

83 Així, SNEY SNEY, "Estudi introductori", p. CXXVII, n. 1, i p. CXXIX, n. 8) incorpora un parell de referències tretes del procés del braç militar (ACA, C, 1561, f. 700), però que no són les úniques que forneix aquesta documentació, com veurem tot seguit.

constitució de 1584 ⁽⁹⁴⁾, entre d'altres actuacions que hi estaven relacionades ⁽⁹⁵⁾, com ara l'elecció de persones que s'encarreguessin de *replegar y col·legir las constitucions, capítols de cort / y altres papers que fàcilment se poden perdre, atès que / la present cort està per a concluhir* ⁽⁹⁶⁾. Amb tot, la còpia del procés que feia l'estament eclesiàstic aporta també referències que convindria de tenir en compte en aquesta evolució ⁽⁹⁷⁾.

⁹⁴ En ACA, C, 1600, f. 30-30v:

"Delibera lo present bras y stament militar que /³⁰ les recopilacions de las constitucions de Catalunya // las quals insequint la constitució del any mil /² sinch-cents nonanta-quatre s'era feta per los peros- /³ nos eletos per alló así per part de sa Magestat com /⁴ dels tres staments e lliurades còpies als diputats /⁵ e la una d'elles formada de los ditos perones eletos /⁶ que vinguen y arriben en los presents corts y /⁷ que per se fossen despedidas letres conuencients /⁸ e que lo predit se referia als altres brasos".

⁹⁵ Així, p. ex., ACA, C, 1600, f. 69-69v, 70-70v (elecció de Joan Colla), 73, 95-96, 135v-136 r., 141, 160v-162, 170-170v, 177v, 304v-305, 320v-320v, 341v-343 (es demana de tenir les pragmàtiques i es diu als diputats que les hi envien), 355v, 372v (sobre la renúncia de persones del braç reial), 403v-404 r. (carta dels diputats amb les pragmàtiques, etc. que envien a la cort), 412 (dissabte 12-oct, elecció d'una persona per a recopiar les constitucions), 414-416v.

⁹⁶ En ACA, C, 1601, f. 743v.

⁹⁷ Sue referis - ACA, BF, 85, Classe 50, A-20 [de la localització del qual ja vaig donar compte en: GLENNY, "Els notaris dels braços ...", p. 188] en troben, amb caràcter complementari, al·lusions a la producció legislativa de l'assemblea, com ara l'interès que manifesta la cort per tal que se cerqui el llibre que s'envià al rei i que es perdé (f. 20-20v); e 'a informació que fornien als clergues el promotor militar per la qual han deliberat que s'envii pels diputats memorial de greuges amb esbuidades des de les passades corts, i també el llibre de les constitucions que en diu que tamen firmat (els eclesiàstics o'hi adheriren) (s'admona els diputats) (f. 22); que s'envii a reclamar el llibre de les constitucions (f. 61v); que -el 17 de juliol- el regent els comptes faci portar un volum de les constitucions estant per a cada braç (f.

Pel que fa a la interpretació del valor de l'existència del volum tercer, l'opinió més generalitzada, i probablement la més consolidada pel pur transcurs del temps, és la més fidel al mateix enunciat formal del seu contingut. Argumenta que el volum III de les *CADC* constituïria, a diferència del que s'esdevé en compilacions d'altres territoris peninsulars, una mena de "calaix de sastre" o de "racó de la memòria" on anirien a parar ⁽⁹⁸⁾ totes aquelles normes que havien estat modificades o corregides, o que haurien esdevingut supèrflues o, tal vegada, contràries a d'altres de vigents. En aquest supòsit ens trobaríem, doncs, davant

---

42v-43); l'elecció de Joan Cella de Girona en el braç militar per tractar amb el secretari Cansol del volum [perdut] de les constitucions, el reial té Nicolau Francesch, i l'eclesiàstic encarrega a Paule Pla el llibre del cerimonial (f. 46); la carta enviada als diputats en què es demana als diputats que envïin a Montsó el procés original [perdut] de les constitucions, i que facin un balanç (f. 46v-47 ca.); que Joan Pau Ciurana doni a l'estament el llibre original -amb cobertes de cuir- de la recopilació de les constitucions, el balanç del general i els tres volums del "Ferrando paga" (f. 89-89v); determinació que el llibre de la recopilació de les constitucions sigui comunicat a Jaume Cellers, advocat del braç (f. 91v-92); que s'encomana als advocats que llegeixin el llibre de les recopilacions (f. 100); la carta de la cort als diputats en què es dona compte d'haver rebut el llibre que els diputats diuen original de les constitucions, i els demanen altres coses (f. 140v-150v); a més d'altres referències (p. ex., f. 180v-187v, 188, 190v-197v, 221v, 254v), fins arribar a determinar que, quan siguin impreses les constitucions, hi hagi un volum per a cada un del braç i oficials com (f. 367v).

⁹⁸ N. h. hegut algú de la professió a qui veig sentir dir que fins i tot vindria a palmar una certa coincidència amb el carboter (tòpic) dels catalans, és qui es diu que no llienen les coses, per si mai poden arribar a ser útils.

d'una situació que requeriria una elaborada i complexa tècnica legislativa quant al mètode.

Aquest corrent doctrinal comptaria amb tota mena d'argumentacions que permetrien de justificar les múltiples utilitats que oferiria (ni que sigui potencialment) el volum residual caudal. Així, podrien passar, des d'una presumpta funció "conservadora" o "perpetuadora" d'aquells textos que havien estat vigents, fins a qüestions més pròpies d'un interès pràctic que representaria poder disposar, des d'un punt de vista de fiabilitat i d'immediatesa d'accés, dels textos anteriors a una determinada situació jurídica (99), ho i passant per una disciplina pròpia d'una tècnica legislativa hiperpurista, i puntual, que derogaria explícitament (en funció de la ubicació en els diversos volums) les normes que ja havien caigut en desús (100).

Deixant de banda algun treball que no aprofundeix en aquesta qüestió (101), d'altres autors (102), que vénen a

---

99 Corrent recollit per FORT RIBU ("Estudi introductor", p. CXXIII), qui n'és també un dels exponents.

100 Segons GIBNEY (*Historia del Derecho Español*, p. 33), [i, en part, FORT RIBU, "Estudi introductor", p. CXXIV]):
"Este último volumen no carece de interés; obedece a una regla de cancellería el hacer constar formalmente lo que está derogado".

101 Així, p. ex., FORT GURI / SANBALINAS, *Constituciones y otros derechos ...*, p. xi, no s'ho plantegen explícitament, i tan sols al·ludeixen a les normes que es consideren vigents.

102 Així es manifesta VIVER GURRÍA (*Traducción al castellano ...*, p. 6), qui considera que no s'assolí l'objectiu motivador del volum III, perquè "no obstante dejaron de traducirse a él, como lo han notado algunos autores,

constituir el corrent oposat, advoquen per un mètode de treball més aviat imperfecte, que hauria menat els autors de la compilació a allunyar-se del plantejament inicial quant al punt de vista dels resultats efectivament assolits, i a incloure en el volum III normes encara en ús, i en el volum I normes clarament derogades. Hem de suposar, doncs, que els autors d'aquest corrent devien tenir al cap, sense voler referir-s'hi explícitament (potser per la mateixa incertesa que en última instància envolta l'enterbolida qüestió), normes que des d'una determinada actitud lògica no haurien de ser al volum I de les CADC, probablement de l'estil del capítol XXXV de 1702 ⁽¹⁰³⁾ o de la constitució *Una vegada lo any* ⁽¹⁰⁴⁾, per posar un parell d'exemples de normes que giren al voltant de la cort general.

muchísimas [normes] que quedaban corregidas y otras absolutamente superfluas, al paso que recopilaren en él algunas pocas que convenia dejar en los respectivos libros del primer volumen". Coma il·lustrar-ho amb cas concret; i també, amb un paral·lelisme de plantejament més que casual perquè no sigui tingut en compte, SANCHEZ (*Historia del derecho ...*, p. 399), per al qual "es patente el defecto de contener como superfluas algunas disposiciones que entonces no habían sido derogadas ni estaban derogadas; mientras que en los dos primeros volúmenes se habían insertado otras notoriamente superfluas"; amb la malaurada coincidència que tampoc no en dóna cap exemple, tot i l'habitual profusió de casos amb què sol il·lustrar les seves afirmacions.

¹⁰³ En les CADC, I,1,14,17 (f. 42), el pla del qual diu:

"Plas a un Magestat, que en las primeras Cortes se le presentó la Constitución, que se referenz, y lo escusó en la proxima Cort, por'a que en Magestat he tingué tot á la vista, y pudo reconsiderar á las leyes".

¹⁰⁴ En les CADC, I,1,14,1 (f. 37), que tot i establir el 1293 una periodicitat anual es veié modificada per un nou període triennal, fíat per la constitució *Statuta encara*, e ordenans, de 1301, en les CADC, I,1,14,6 (f. 38-39).

A la vista de la manca d'acord dels teòrics, i a la vista de la pràctica documental que s'ha conservat, hi ha una sèrie de fets que convindria tenir en compte -i així es farà en l'apartat següent- abans d'arribar a la nostra posició.

Quant a la segona qüestió, des d'un punt de vista panoràmic que abracci tot el període estudiat, es pot considerar que la promulgació de la compilació de 1588-1589 reflecteix un punt d'inflexió en l'evolució dels greuges de cort. Punt d'inflexió que es podria emmarcar, d'una banda, en la cristal·lització de la consciència que la regulació dels greuges passa per les normes de cort que no es compilen. De l'altra, pel fet que no fóra estrany, posant en relació els interessos del monarca, el context històric propi ⁽¹⁰⁵⁾, el circumdant ⁽¹⁰⁶⁾, l'esborrany del llibre de rúbriques de les CADC conservat a l'ACA ⁽¹⁰⁷⁾, i la mateixa solució adoptada, comprensible

---

105 No es pot deixar de sospitar que alguna explicació vinculada a la correlació de forces entre estaments i monarca deu constituir la ~~raça~~ explicació a la pèrdua de la compilació realitzada en virtut del capítol de 1564 (i perduda! (segons HERRERA, *Historia ...*, I, p. 379, "no habiéndose impreso por falta de permiso real, debido al probable extravío de la copia que, firmada por los compiladores se le remitió [al rei]")).

106 No podem mantenir el fet que la successió d'esdeveniments al Regne d'Aragó culminarà, tot just tres anys després de la publicació de la CADC, amb l'encarreg de l'encarregat de jutjar els greuges, el Justicia Mayor.

107 On, com hem vist la rúbrica dels greuges figurava al vol. I, i, al capdell, fou inclòs en el vol. III.

però ambivalent ⁽¹⁰⁰⁾, que la solució adoptada presentés una aparença que no necessàriament es limita a la visió que fins ara ens n'havia donat la historiografia.

---

¹⁰⁰ No podria suposar, pel fet de passar al vol. III, que la satisfacció dels grups deixava de tenir, el suport de les oficines de les C&C; desconnava també en els capítols de curt de cada reunió. Tal vegada algú aspirava a imposar el seu criteri en un futur *relativament* immediat.

Capítol IV: El marc legal (II)**SUMARI:**

El marc legal (II)

(B) El marc legal no complert

**Duplicació que els estaments presenten al rei perquè nomeni proveïdors;
resposta que hi dona**

Elecció i nomenament de proveïdors

El marc legal (II)

(B) El marc legal no compilat

Com ja hem avançat, el marc legal compilat és constituït per aquell recull de disposicions de les CADC que en un moment o altre han afectat la regulació dels greuges.

Val a dir que en alguns casos, com ara el del § III precedent, la disposició que presenta el rang de capítol de cort, és el cas de l'elevació al rang de norma d'un dels tràmits habituals en el desenrotllament de les activitats de la cort general, la suplicació que els estaments presenten al monarca perquè nomeni proveïdors i els atorgui poder, i la resposta que ell hi dóna. Hem afirmat, també, que aquest capítol, tot i ser inclòs en les diverses compilacions, no és el cas d'una norma que ha de ser aplicada taxativament, sinó més aviat un marc de referència (amb un caràcter normatiu) que es veia desbordat per la pràctica jurídica, la qual acudia a noves disposicions que s'hi basaven.

L'àmbit legal, doncs, endemés del propi dels textos compilats (aquell que hem anomenat *marc general i de referència*), que abastaria la satisfacció dels greuges a la cort, quedaria completat per les normes que cada reunió aprovaria, les quals vindrien a regular el cas concret d'aquella assemblea en qüestió (el que hem denominat *marc especial*).

Aquest marc especial, doncs, estaria constituït, en una bona mesura i en primer lloc, per la suplicació dels braços al rei per tal que nomenés els proveïdors; però no únicament. Hi havia encara un segon tràmit dintre del procés habitual que afectava consubstancialment la satisfacció dels greuges. Era, és clar, reflectit a la documentació per la transcendència que tenia; i assolia també el rang de capítol de cort, tot i que mai no arribà a ser compilat en les *CADC*. Sí, però, que s'estampeva, en la mesura que era part integrant i cabdal del *quadern* del procés de cort, en l'edició del *quadern de cort* corresponent ⁽¹⁾: era l'anomenat *capítol del donatiu*.

Per a conèixer la regulació concreta del poder específic que el monarca delega, és a dir, el marc especial de la satisfacció dels greuges en una determinada cort, ens cal acudir, doncs, directament, (a) a la suplicació que els estaments presenten al monarca i a la resposta que ell hi dóna, en primer lloc; i (b) al capítol del donatiu, en segon lloc.

---

¹ P. ex., *Constitucions fetes per la S. C. B. Magestat del rey don Philip segon, rey de Castilla, de Aragó, etc. ... En la primera cort celebra als Cathalans, en la Ciutat de Barcelona en lo Monastir de S. Francesch en lo Any 1599*, Barcelona (C. Nogué) 1635, f. 55v-57. Per al cas valencià, v., de la cort de 1510 el *quadern* que HILSHOUER (*Cortes ...*, p. 102-103) reproduïx facsimilament; o de la cort de 1537, el *quadern* que GARCÍA CÁDIZ (*Cortes ...*, p. 100-115) reproduïx facsimilament; o per a la cort de 1542 (GARCÍA CÁDIZ, *Cortes ...*, p. 159-167); o per a la cort de 1547 (GARCÍA CÁDIZ (*Cortes ...*, p. 215-221) o per a la cort de 1562 (GARCÍA CÁDIZ, *Cortes ...*, p. 278-286).

Suplicació que els estaments presenten al rei perquè nomeni proveïdors: resposta que hi dóna.

(a) Quant a la suplicació que els estaments presenten al rei perquè nomeni proveïdors i a la resposta que ell hi dóna, tot i el fet que aquests documents constitueixen dos textos tradicionalment presentats com una unitat ⁽²⁾, dels quals el segon és la continuació lògica que culmina l'íter iniciat pel primer. L'anàlisi dels models documentals permet de constatar que, malgrat l'aparent unitat que s'amaga en funció de la finalitat, són dos textos tipològicament diferenciables ⁽³⁾. Una contrastació dels diversos models recollits, i entre ells i el capítol compilat, suggereix les consideracions que s'exposen tot seguit.

En la mesura que es tracta de dos textos consecutius en el temps, pràcticament inseparables, ben probablement la inducció a l'error deu provenir, d'una banda, del fet que s'identifica la unitat (funcional) de (denominació del) tràmit amb la unicitat d'actuació; de l'altra, de considerar, com al capítol de 1419, que tots dos aspectes processals conformaven un sol capítol de cort, és clar,

---

² Basti pensar com a exemple el cas, ja citat, per FERRERA (*Práctica, forma, y stil ...*, p. 121-122), quan s'ocupa dels proveïdors de greuges i de llurs atribucions, que recorre, simplement, a transcriure els dos textos sense solució de continuïtat i sense comentar-los (v. FERRERA, *Práctica, forma, y stil ...*, cap., p. 126).

³ Segons SELLERS (*Speculum principum ...*, f. 19, n. 1) no se segueix cap altra formalitat que la nominació per part del príncep.

atenent la unitat d'actuació ⁽⁴⁾. Si sumem a això el fet que, com tantes altres vegades en la vida de la cort general, una manifestació o actuació de l'assemblea ha de veure's autoritzada, confirmada o simplement contestada per una altra (en un sentit determinat) del monarca, de seguida entendrem la dualitat que es produeix quant a la regulació d'aquest primer aspecte del marc legal no compilat. Tinguem present que CALLÍS recull -ahora que el destaca- el fet que és el rei amb la cort qui pot proveir tots els greuges fets per ell i pels seus oficials ⁽⁵⁾, i que ha de ser, precisament, comptant sempre amb l'assentiment de la major i més sana part de la cort ⁽⁶⁾. A més, únicament el rei pot admetre o escoltar, o no-admetre o no-escoltar, greuges, i fer-ne (o no) col·lisió ⁽⁷⁾, se sol afegir que si ho fa per consciència plena, no se li'n poden demanar comptes ⁽⁸⁾. Cal recordar que la participació del monarca en aquest estadi processal es reconduïx, en primer terme, a una acceptació respectuosa dels membres escollits pels tres

⁴ Els capítols en qüestió (v. *supra* § I i § III) recullen la petició dels braços i el plaü reial.

⁵ Així, "Cominus Rex cum curia potest providere omnia gravamina per eum vel per eius officiales illata" (CALLÍS, *Extragravatorium curiarum* ..., f. 32, § 33). En un sentit coincident, però des d'altres perspectives, MATHIEU, *Tractatus de regimine* ..., 3,2,84 i ss. (f. 76); i BELLINGA, *Speculum principum* ..., rúbr. 10 i 11 (f. 19 ss.).

⁶ CALLÍS, *Extragravatorium curiarum* ..., f. 32, § 34. També, una vegada més, BERRARD, *Discursu breve sobre* ..., p. 24.

⁷ CALLÍS, *Extragravatorium curiarum* ..., f. 60.

⁸ CALLÍS, *Extragravatorium curiarum* ..., f. 60.

estaments ⁽⁹⁾; en segon, a nomenar els seus proveïdors, l'elecció dels quals sol recaure en oficials de la seva confiança ⁽¹⁰⁾ amb una preparació tècnica i una experiència, a nivell de govern i de la celebració de la cort, considerables. En tercer lloc, i com veurem tot seguit, la intervenció del rei fructifica en l'atorgament i delegació del poder que cal a la comissió per actuar i resoldre les reclamacions que s'hi presentin.

El primer element és format per la suplicació que els estaments presenten al rei. Com sabem, la iniciativa conjunta dels braços solia produir-se després que cada un dels estaments hagués procedit a elegir els seus jutges de greuges (aspecte que veurem tot seguit), i normalment coincidia amb un moment que els assistents a la reunió consideraven oportú i adequat ⁽¹¹⁾.

Elecció i nomenament de provisors

El camí que mena a la delegació de poder per part del monarca, si bé pren forma en la suplicació que se li presenta, de fet, però, arrenca de l'activitat que li és prèvia que ara comentem: l'elecció per part de cada braç dels seus jutges, provisors (o proveïdors) o

⁹ BELLEGA, *Speculum principum* ..., f. 19, n. 2.

¹⁰ Ho demostra no tan sols l'estadística dels fets -com veurem més endavant-, sinó que ja ho havia destacat BELLEGA, *Speculum principum*..., fóhr. 10, f. 19, n. 2.

¹¹ La conjuntura afectava cada una de les reunions. Un dels símptomes en podia ser el retard en l'elecció dels provisors de greuges, que preannunciava un retard en la negociació del donatiu.

determinadors de greuges (12). L'elecció, en nombre variable segons la reunió, sol caure sobre persones destacades de cada estament, i, en la majoria dels casos -com també passa amb la resta de càrrecs col·legiats-, amb una determinada distribució d'allò que podríem anomenar la quota de participació dels membres de diferent condició i estatus que conformen cada un dels estaments (13).

Cada estament elegia els seus provisors de greuges. El mateix CALLÍS recorda que ell (14), abans de ser miles, quan era jurisperit, fou provisor per part dels estaments en la cort de Sant Cugat (15).

La mecànica que se solia seguir es podria considerar que respon a un model gairebé uniforme, ben similar d'una cort a una altra. Encara presenta força punts de contacte amb les eleccions de membres dels estaments per als

12 Els termes més usuals són els dos primers (amb alguna aparició del tercer); el darrer és el que sovinteja menys a la documentació consultada. ANGELADA, *Boquejo histórico ...*, f. 11v, 22; *Constitución catalana y cortes de Cataluña*, p. 41, §§ 4-6. També se n'legeixen, p. ex., a les corts valencianes (BOIX, *Apuntes ...*, p. 43-45; ACA, CA, Lligall 1355/11) al parlament sard (v. ACA, CA, *Secretaria de Sardanya*, lligall 1199), per no entrar en comparacions de figures ja esmentades com ara els triers del parlament anglès.

13 Se solen escollir, al braç eclesiàstic: un bisbe, un abat i un canonge; al braç militar, un noble, un cavaller i un donzell; i al braç reial, una localitat gran, una de mitjana i una de menuda.

14 *Extragravatorium curiarum ...*, f. 29b. També és esmentat en SCABC, III,1,7,3 (f. 15).

15 Cal notar que MATHEU, *Tractatus de regimine ...*, f. 3, 2, 83 (f. 76), remet, pel que fa a les qüestions d'aquest apartat, a les rúbriques 10 i 44 de l'*Speculum principum ...*, de BELLUGA.

diferents càrrecs, atesa la lògica comuna que acompanya (si no és que presideix) les actuacions de la cort.

Així, en línies generals, se solia respectar la composició paritària de la comissió entre els nomenats per la cort i pel rei, i també el nombre proporcional de membres entre els braços (dos per estament si havien de ser dotze, tres si havien de ser divuit, etc.) (16).

D'aquesta manera, arribat el moment i després que els promovedors i els tractadors s'haguessin posat d'acord, es procedia a l'elecció dels proveïdors als braços.

El modo y forma de l'elecció, segons refereix BERARD, es podia fer en *diferentes maneres*, a voltes per via de concòrdia i de l'Esperit Sant -sense fornir-ne més dades (17)-, d'altres per via de compromís dels braços, i encara d'altres, per via d'escrutini (18).

L'elecció solia ser gairebé simultània en els diversos braços, encara que acostumava a correspondre's amb l'ordre intern i habitual que se solia servir en la institució, el qual venia a reflectir la preeminència dels eclesiàstics, primer, seguits pels militars, davant del braç reial. Un cop l'estament militar i el reial havien elegit els seus jutges, els promovedors advertien

---

16 PROVERBA, *Práctica, forma, y stil ...*, f. 121, § 1.

17 No ho explicita, però en treu les dades de BELLUGA, *Speculum principum ...*, f. 19, n. 2.

18 BERARD, *Discurso breve sobre ...*, p. 23v. Si hagués seguit BELLUGA, hauria vist que, per a aquest, la diversitat de vies explicaria la diferència de furcs entre els que resulten escollits per al càrrec.

els tractadors, i aleshores ja es podia passar a preparar l'ambaixada que presentaria a sa Majestat la suplicació de la cort general per tal que nomenés els seus provisors i atorgués poder a la comissió (19).

* * *

Tornant a la suplicació dels braços, cal pensar que, com d'habitud, els promovedors, inseguint els mandats coincidents dels estaments respectius, demanarien als tractadors del rei, en nom de la cort, data per a presentar-li dita suplicació. Assolit aquest objectiu previ, s'elegirien els membres de la comissió o ambaixada (20) que havia de portar al monarca, per a presentar-li, el text *conjunt*, i encetar així, des d'aquest vessant, l'administració de justícia en el marc de l'assemblea.

Com també ja hem vist, la fórmula de suplicació per a la delegació del poder que els estaments sotmetien al

19 Cal notar que la visió que ofereix BEARD (*Discursos breves sobre ...*, p. 24) no és tant una visió diferent de l'exposada, sinó més aviat una visió desordenada (des de la nostra òptica) de la successió d'esdeveniments. Per a ell, no solament seria el rei -que ho és- qui nomenaria habilitadors, tractadors i jutges de greuges (segueix BELLUGA, *Speculum principis ...*, rubr. 43, "De officio tractatorum", f. 204v-206, qui exposa el procés amb més fidelitat), sinó que aleshores "se suele publicar y notificar a los dichos tres Estamentos, para que ellos también por su parte nombren otros" que juren el càrrec; i és llavors que sa Magestat els donaria comissió per determinar els greuges, o agravis. Tanmateix, l'ordre cronològic que recullen els processos és el que queda reflectit en l'exposició del nostre text.

20 No necessàriament han de coincidir amb els que s'han estat escollits provisors.

rei no és, en definitiva, altra cosa que el text resultant de l'evolució d'aquells primers capítols de principis del segle XV que s'ha anat adaptant a les noves situacions i necessitats. Amb tot, abans d'entrar a analitzar-ne el contingut convé que acudim -també ací- a una reflexió de caràcter formal.

Com en d'altres aspectes i manifestacions de la cort general, també la satisfacció dels greuges s'insereix en la dinàmica d'allò que podríem considerar una característica o *tendència global* de la institució, és a dir, dintre del diàleg que es produeix entre les parts implicades. Però ja sabem que, pel fet que les diverses parts conflueixin en la cort general, això no vol dir que es trobin situades en un mateix nivell. És per aquest motiu que, en última instància, de la mateixa manera que hom podria considerar que la totalitat de les actuacions de la cort, presentin o no un contingut legislatiu, són "actes de cort" *lato sensu*, no es pot desvincular de cap altra activitat o tràmit la possibilitat que el monarca vulgui no concedir allò que hom li demana. Així, per exemple, al costat de disposicions normatives que compten amb el vist-i-plau de totes les parts implicades (21), n'hi ha d'altres que no aconsegueixen de ser aprovades perquè el monarca no hi transigeix; i encara en trobem que tampoc no arriben a tenir la consideració de norma promulgada perquè no hi accedeix la cort general (la

---

21 V., sobre la qüestió legislativa, GAT ESCORCA, "Eficàcia de les normes ...", p. 257-273.

terra, com consta en la documentació). Aquest desfasament que emergeix ocasionalment entre allò que es demana i allò que s'atorga o es concedeix tampoc no resulta desconegut en la satisfacció dels greuges. Concretament es manifesta al voltant de la suplicació que presenten els estaments al monarca perquè nomeni provisors i els atorgui poder. En principi es pot dir que les condicions que acompanyen el mateix poder -habitualment de contingut formulari- n'emmarquen l'abast, tot i que la doctrina ha intentat de perfilar-ne l'àmbit d'aplicació, pensant més, sembla, en situacions que s'han produït ocasionalment o bé hipotètiques (22) que no en casos determinats que es poguessin reproduir amb una certa freqüència.

És a partir d'aquestes consideracions com podem analitzar el marc efectiu de cada cort respecte a aquell marc general que establiria els capítols de cort de 1409 i de 1419 (23), comprovant, emperò, que a cada petició dels estaments s'hi correspongui una concessió, en el mateix sentit, del monarca.

L'escrit de suplicació dels estaments devia ser preparat i redactat pels advocats dels braços d'acord amb les finalitats que es proposaven d'assolir els convocats, dintre del patró fixat per la tradició precedent i també per la legal. Aquest document es presentava signat compartidament pels presidents dels tres braços com una

---

22 N'és un bon exemple CALLÍS i el seu "septimum dubius" de l'*Extragravstorium curiarum* ..., f. 24-25 es.

23 v. l'apartat que dedico al marc legal compilat.

actuació conjunta de la cort, i no únicament d'un braç, que era.

Contrastant les diverses suplicacions constatem algunes variacions (26) entre els models que comporten alteracions no gens intrascendents pel que fa al marc que regula la satisfacció dels greuges.

Així, de bell antuvi, hom pot considerar que no hi ha gaire variacions, les quals es manifesten en un doble vessant: d'una banda, en les supressions de text respecte al marc general; de l'altra, majoritàriament, en les múltiples addicions respecte al model precedent. Val a dir que les supressions són mínimes; solen afectar algun aspecte o matís de caire processal, però no pas aspectes substancials de la satisfacció dels greuges.

Contràriament, les addicions, que algun cop són merament accessòries, sovint solen suposar, mitjançant la sola annexió, modificacions (és a dir, eixamplaments o ampliacions) d'aspectes essencials respecte a la regulació originària. Un exemple: la forma de suplicació que es presenta al llarg del segle XVI ja no parla únicament d'aquella *provisió dels greuges e administratió de la justícia* del capítol de cort de 1419, sinó que al·ludeix als greuges *provenints axí per deutes deguts per sa Majestat ho predecessors de aquella, demandes,*

26 Deixem en segon pla el fet que hi ha algunes modificacions de caire "estilístic", com ara recórrer a la locució *els tres costaments o braços del present Principat en compte de la clàssica expressió cort general de Catalunya*; etc.

revocacions de privilegis com altres e o administratió de la justícia (25). És clar que aquest canvi (26) en reflecteix un altre de més profund, el qual abraça la transformació -amb la delimitació consegüent- del mateix concepte de greuge.

D'altres modificacions se centren en aspectes que podríem considerar d'un caràcter eminentment processal: requisits, fixació de terminis, condicions, etc., com anirem veient. Aquestes altres variacions se solen correspondre amb un estadi tècnic de perfecció que permet assolir una regulació (i una redacció) més acurada dels passos que cal seguir, fruit, sens dubte, de l'experiència.

La suplicació sol·licita, explícitament (27), que els provisors hagin de jurar el càrrec, amb la distinció de règim habitual entre els laics, que presten sagrament i homenatge, i els eclesiàstics, que solament presten sagrament (28); es recull en el plau del rei (29). S'incorpora al cas concret dels proveïdors una clàusula

25 P. ex., en la cort de 1542 (en ACA, C, 1022/2, f. 22-25v; i també en ACA, C, 1025, f. 71v-74v).

26 Val a dir que l'alteració afecta el document des d'un punt de vista integral, i no únicament a l'inici: p. ex., ACA, C, 1022/2, f. 22v, l. 5 es, també l. 17 es, l. 22 es, l. 26 es, l. 33 es; en f. 23, e*c.

27 Ja sabem que la practica habitual de la cort comportava que poc després de l'elecció dels diferents oficis, els elegits havien de jurar-los.

28 En ACA, C, 1022/2, f. 23, l. 14 es, i també al f. 23v, l. 27 es.

29 En ACA, C, 1022/2, f. 25, l. 10 es.

habitual també en aquests àmbits: oir sentència d'excomunicació (30); es recull en el plau (31).

Pel que fa a les atribucions dels proveïdors, un dels trets més destacats és que s'afegeix a la suplicació -i al plau (32)-, i així s'hi recull, que *no pugen cometre ny delegar les sobredites causes a alguna persona* i, doncs, que hagin de ser ells mateixos els qui les determinin (33). A més, els pertoca d'actuar -tal i com es comprometen a fer-ho mitjançant el jurament- amb diligència, segons dret, justícia, bona equitat i raó, usatges, constitucions, actes, capítols de cort, usos i costums, tinguts i provats (34), deixant de banda tota amor, temor, odi, rancúnia, profit, esperança, desordenada afecció i voluntat (35). Els proveïdors són, doncs, juntament amb els tractadors, els habilitadors i els qui declaren els dissentiments, els jutges de les corts (36); i, més concretament, els primers, són els

---

30 En ACA, 6, 1622/2, f. 23v, l. 22.

31 En ACA, 6, 1622/2, f. 25, l. 10.

32 En ACA, 6, 1622/2, f. 25, l. 5 es.

33 En ACA, 6, 1622/2, f. 23, l. 30 et. Amb tot hi ha casos que contradueixen l'observança d'aquesta prescripció, només explicable pel mateix poder absolut delegat que, paradoxalment, permetria de forçar-ne la interpretació per tal de trobar una sortida legal a l'escissió real que es provocava entre marc legal i pràctica.

34 En ACA, 6, 1622/2, f. 23, l. 15 es.

35 En ACA, 6, 1622/2, f. 23, l. 26 es.

36 BELLUGA, *Speculum principum* ..., libr. 9, n. 2; seguit per BERNARD, *Discursos breves sobre* ..., p. 23v.

judges de tots els greuges fets, per definició, pel rei i pels seus oficials (37).

Quant a la durada de la comissió es valora la possibilitat que es resolguin els greuges durant la cort (38), o dins d'un termini (global) de deu mesos comptat a partir de la cloenda de les sessions (39); com també assevera el *plau* del monarca (40). Es concreta la ubicació de la comissió per a realitzar la tasca, i així es disposa que els reparadors de greuges que siguin a Barcelona *puguen fornir lo procés*, és a dir, instruir-lo (41), tal i com confirma la intervenció reial (42), fins a la sentència definitiva; i que els que no hi siguin, estiguin obligats a residir-hi (43), sempre que no es tracti d'una vila empestada o "*havent[-hi] just impediment*", que diu el *plau* del rei (44), però amb la innovació, no gens irrellevant, que ara ja no ha de ser - com al capítol de cort de 1419- a coneguda dels diputats i oïdors, sinó que ha de ser a coneguda del canceller. La previsió per al cas que hi hagués pesta a la vila

37 *CALLIS, Extragravatorium curiarum ...*, f. 62, i es basa en el capítol primer de la comissió que la cort fa als provisors (entre els quals és ell).

38 Pretensió tant digna de llocançà com de merèixer l'adjectiu d'*utòpica*, ja que no consta que s'aconsegueixi mai durant tot el segle.

39 En ACA, C, 1622/2, f. 23, l. 24.

40 En ACA, C, 1622/2, f. 25, l. 7 ss.

41 En ACA, C, 1622/2, f. 23, l. 33.

42 En ACA, C, 1622/2, f. 25, l. 28.

43 En ACA, C, 1622/2, f. 23v, l. 2 ss.

44 En ACA, C, 1622/2, f. 25, l. 24.

estableix un (primer) termini de set mesos comptats a partir de la conclusió de la cort perquè els jutges resideixin allà on digui ⁽⁴⁵⁾ el canceller ⁽⁴⁶⁾, confirmat pel *plau* reial ⁽⁴⁷⁾; més un (segon) termini de tres mesos ⁽⁴⁸⁾. El darrer cas comporta, igualment com al capítol de cort de 1419, un reforçament de les mesures (per exemple, la possibilitat de perdre *ipso iure* el salari assignat ⁽⁴⁹⁾; la fixació d'un horari de matí i de tarda, segons sembla, determinat pel canceller) tendents a assegurar el compliment de la comissió feta als provisors.

Vinculat a aquests aspectes es preveu, a partir de la hipotètica inassistència per part d'algun dels nomenats, un règim de subrogació en el qual la decisió respecte als elegits per sa Majestat constitueix una altra de les atribucions del canceller o del regent la cancelleria, i si era respecte als elegits per la cort,

---

⁴⁵ El *plau* del monarca precisa que en cas que no hagin estat recollits tots els gruges dins dels set mesos següents a la conclusió de la cort, o havent-hi just impediment en la ciutat de Barcelona, el lloc que s'haurà d'elegir per a la residència, cognició i expedició, hagi de ser aquella ciutat, vila o loc a honr serà o se celebrará la real audiència pel lloctinent general o, en absència seva, en serà o tindrà audiència el portant veus de general governador (ACA, 6, 1022/2, f. 25, l. 33 ss.).

⁴⁶ En ACA, 6, 1022/2, f. 23v, l. 7 ss.

⁴⁷ En ACA, 6, 1022/2, f. 25, l. 23 ss.

⁴⁸ Desglossats, equivalen als deu mesos indicats inicialment.

⁴⁹ En ACA, 6, 126, f. 1-19 es conserva el procés que l'índex descriu com "Original del procés segut davant el Consistori dels Diputats pel noble Guillem de Jona contra el noble Bimés de Baguesons per la percepció indeguda de salari com a jutge de gruges, 1515-1516".

llavors corresponia als diputats del General ⁽⁵⁰⁾, tal i com confirma el plau del rei ⁽⁵¹⁾.

Roman també la peticció que el rei ordeni als seus oficials, segons els correspongui: que prestin jurament que executaran sense dilacions les provisions, lletres i sentències donades pels proveïdors ⁽⁵²⁾; que lliuraran la documentació que els sigui demanada franca del dret de segell ⁽⁵³⁾ -que és concedida ⁽⁵⁴⁾-; que aquells a qui siguin comeses executaran les sentències dels proveïdors, sense excuses ni excepcions ⁽⁵⁵⁾ -com ordena el monarca ⁽⁵⁶⁾-, *servant-ho a la unglia com acte de cort* ⁽⁵⁷⁾. El monarca manifesta també, segons consta en el plau, que vol que allò que sigui declarat pels proveïdors de greuges sigui executat sense impediments, i que llurs sentències i declaracions tinguin tanta força i valor com les donades pels provisors d'altres corts fins aleshores celebrades ⁽⁵⁸⁾.

---

50 En ACA, C, 1622/2, f. 23v, l. 13 es.

51 En ACA, C, 1622/2, f. 25, l. 11 es.

52 Ementa específicament el lloctinent general, el portant veus de governador, el canceller, el vice-canceller, i el regent la cancelleria.

53 Ementa el protonotari, el lloctinent, el regent, els secretaris, els escrivans de manament, i altres a qui correspongui per lliur ofici (ACA, C, 1622/2, f. 24, l. 4 es.).

54 En ACA, C, 1622/2, f. 23v, l. 6 es.

55 En ACA, C, 1622/2, f. 24, l. 13.

56 En ACA, C, 1622/2, f. 23v, l. 13 es.

57 En ACA, C, 1622/2, f. 24, l. 13.

58 En ACA, C, 1622/2, f. 25, l. 39 - f. 25 v, l. 1 es.

Sol cloure la suplicació la llista de jutges nomenats per la cort (59); de la mateixa manera que la dels nomenats pel monarca (60) acostuma a iniciar la resposta -el pla- que ell hi dona (61). El monarca s'apressa a afirmar, de bon començament, que *accepta la nominació feta per la cort dels provisors, abans de procedir, formalment, a atorgar el poder de la comissió.*

La concessió de poder de la comissió es fa als proveïdors nomenats per totes dues parts, i consisteix en la delegació de poder (ple, bastant, absolut i irrevocable) per a *conèixer, determinar, definir i executar, amb els requisits processals habituals del procediment sumari (62), els greuges de revocacions de provisions i privilegis, administració de la justícia, deutes i demandes, i qualssevol altres donats i donadors (63).*

Si bé han desaparegut de la petició aquelles clàusules que al capítol de cort de 1419 palesaven una forta (i pregona) preocupació per assegurar el compliment

59 P. ex., en ACA, 6, 1622/2, f. 24, l. 32 as - f. 24v, l. 1 as. Tot seguit se sol consignar la diligència de presentació de la suplicació al rei, amb els encarregats de la cort per a aital solenne ocasió (P. ex., ACA, 6, 1622/2, f. 24v, l. 7 as.).

60 P. ex., en ACA, 6, 1622/2, f. 24v, l. 18 as.

61 És com una segona part, una mena de contrapartida vinculada al contingut de la primera.

62 És a dir, com diu el mateix text, *simpliciter i de pla, la sola veritat del fet atès i considerat.* V. l'apartat dedicat al procediment de greuges.

63 En ACA, 6, 1622/2, f. 24v.

-diriem-ne- integral de la comissió, ara s'incorpora una manifestació per part de la cort ⁽⁶⁴⁾ en el sentit que no es posin traves als provisors per part del monarca, diguem-ne, *motu proprio*, amb la correlació consegüent mitjançant la qual el rei hi accedeix i promet que no revocarà, empatxarà, impugnarà o contravindrà la comissió, ni permetrà als seus oficials ni a cap altra persona de fer-ho ⁽⁶⁵⁾.

Havent vist que la preocupació dels estaments al llarg del s. XVI consisteix a fixar en la suplicació determinats aspectes i garanties del procés, i havent vist també que el *plau* del monarca ve a concedir, en línies generals, tot allò que se li demana bo i salvant formalment les seves atribucions, hom s'adona que només la confluència harmònica de la suplicació amb la resposta reial consegüent prenen sentit integralment; l'una descansa en l'altra. És aquest un altre argument -al costat dels ja esmentats- que abona la unitat funcional de totes dues actuacions en un document doble de projecció singular.

Ara que si recupe.em l'observació que hem avançat a propòsit del desfasament que pot arribar a produir-se entre suplicació i concessió reial, cal que replantegen també la transcendència de les actuacions de la cort de

---

⁶⁴ En ACA, C, 1622/3, f. 23, l. 1 es: se li comana que ho prometi per pacto especial. Al capítol de 1419 a més se li'n demanava agrament.

⁶⁵ En ACA, C, 1622/3, f. 23v, l. 8 es.

cara a la fixació (diríem-ne, objectiva) del marc legal que acompanya la satisfacció dels greuges en una reunió de cort concreta.

I això és així perquè res no ha d'induir-nos a creure que les aspiracions dels convocats sotmeten, si no és que ell mateix així ho vol, la voluntat de govern i d'administració de justícia del monarca, i les vies per les quals arribar-hi. Per tant, no ens hauria de sorprendre que l'extensió i el contingut del text que presenten els estaments sigui molt més llarg i molt més detallat que no la resposta que hi dona el monarca.

De fet, la resposta del rei no difereix gaire del marc que planteja la cort, quant al contingut, però sí quant a la forma de manifestar-se, ja que dona per sobreenteses, perquè no les detalla, determinades qüestions i aspectes processals que els estaments adduïen en l'escrit de petició. De fet, però, i dins del context del *ius commune*, tampoc no ens ha d'estranyar que la resposta del rei deixi, com solia ser habitual d'altra banda, una portella d'emergència oberta per als seus interessos, en una bona mesura amurada d'un cert misteri per la mateixa indefinició de termes amb què s'expressa (66). Com ja ha destacat, a nivell global, IGLESIA (67), el

---

66 Dia "... y quant a los cosas que de nos se supliquen, se Majestad hy mandará provehir en su ley e tempo" (ACA, C, 1622/2, f. 25v, l. 16-18).

67 En IGLESIA FERRERIAS, *La creació del Dret ...*, 3, p. 522 ss. Quant a la salvaguarda formal, v. més endavant l'exemple típic dintre del donatiu, quan el rei es compromet amb la cort a no demanar cap altre servei dins un determinat laps de temps mentre duri el feigatge concedit, que en els casos que cito [v.

fet de recórrer a la utilització d'aquest tipus de clàusules porta a pensar en el fet que les garanties pretenien ser més aviat formals que no pas cap altra cosa; perseguien consolidar la delicada i complexa estructuració d'un determinat règim o estatus basat en l'acumulació de prerrogatives per part d'una persona o d'un col·lectiu.

A la vista de tot això i del contingut de la suplicació més el *plau*, podem afirmar, doncs, que en un sentit estricte, sobretot atesa la clàusula final del dit *plau* i malgrat la inconcreció i la indeterminació en què es deixaven les coses que *de nou* es demanaven, sembla clar que en cas que s'arribés a plantejar algun dubte ⁽⁶⁸⁾ o conflicte a propòsit de l'amplitud del poder, o del procediment que calia seguir, pertocaria de cercar-ne la regulació únicament en la concessió del monarca, i prou. Pel que fa a la resta, la comissió devia funcionar com una més, amb el marge d'atribucions que els eren inherents ⁽⁶⁹⁾.

[l'apartat dedicat al capítol del donatiu] es constata clarament que no ho compleix, però és gràcies als recursos legals que se soluciona l'impasso i en capítols posteriors [que allí refereixo] se'n porta l'excepcionalitat.

⁶⁸ Ens referim a dubtes quant al marc jurídic aplicable, és clar, i no pas a dubtes derivats del mateix procediment de satisfacció dels greuges, que com hem vist, aquests darrers pertocaven, en virtut del poder atorgat a la comissió, als mateixos proveïdors de greuges.

⁶⁹ Enunciaments de notari (ACA, Pt, processos de greuges [de Joan Climent Argelich], any 1500, [per classificar], f. 2); dictar provisions i entre nomenaments (ACA, Col. B. d., 502); exercir control sobre lliur documentació i la de les predecessors:

Se rebut yo Joffre Traginer de vos, dit N^o Viladonor, que a II dia del mes de juliol MDLI me havet[s] donat un libre registre ab cubertas de pergamí en lo qual stan continudes las senténcia: dona[do]s per los provehidors de greuges en las corte dels anys MDIII, MDK, MDKII (ACA, Numerials, 51, f. 37v).